

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU ROZWOJU
EKONOMII SPOŁECZNEJ
(KPRES)**

za okres sierpień 2014 – grudzień 2015

Warszawa 2017

Łamanie i druk: ZWP MRPiPS. Zam. 413/2017.

Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Stan przedsiębiorczości społecznej w Polsce	7
1.1. Organizacje pozarządowe	7
1.2. Spółdzielnie	11
1.3. Jednostki reintegracyjne	15
2. Cele, rezultaty i priorytety KPRES	17
2.1. Cele i rezultaty KPRES	17
2.2. Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium	17
2.3. Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej	25
2.4. Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej	33
2.5. Priorytet IV. Włączenie ES do głównego nurtu polityk publicznych	44
2.6. Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej	48
3. Podsumowanie i rekomendacje dla dalszych działań	48

Wprowadzenie

Występujące współcześnie główne wyzwania o charakterze społecznym stanowią efekt procesów właściwych dla społeczeństw doby globalizacji, w tym m.in. rosnącego rozwarstwienia dochodowego, a w konsekwencji postępującego wewnętrznego różnicowania społeczeństw. Negatywne skutki ich występowania, a także dostrzegalne korzyści związane z ich minimalizacją, skłaniają do podejmowania różnych działań, które mają im przeciwdziałać.

Znajduje to wyraz w założeniach planowanych i realizowanych już różnych strategii rozwoju, podejmujących wyzwanie budowania prężnych gospodarek sprzyjających włączeniu społecznemu, cechujących się wysokim poziomem zatrudnienia, zapewniających jednocześnie wysoki poziom spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej.

Jednym z obszarów odpowiadających na wyżej opisane wyzwania jest ekonomia społeczna, której instrumentarium oparte na primacie celów społecznych nad ekonomicznymi oraz dążeniu do reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych społeczną marginalizacją, a także wspieraniu rozwoju społeczności lokalnych, wkomponowuje się w ideę budowania kapitału społecznego.

Rozwiązania z zakresu ekonomii społecznej poprzez stworzenie możliwości zatrudnienia grup szczególnie zagrożonych na rynku pracy, mogą stanowić ponadto element polityki wzrostu zatrudnienia, co stanowi istotny instrument procesu integracji społecznej, osiąganey poprzez budowanie wspólnot opartych o zasady solidarności i współpracy zamiast konkurencji i współzawodnictwa.

W Polsce na przestrzeni lat przeprowadzono wiele inicjatyw i działań mających na celu rozwój sektora ekonomii społecznej. Niezwykle ważnym elementem, kierującym przyszłe działania, stanowiącym jednocześnie zwieńczenie trzyletnich prac koncepcyjnych oraz szerokich dyskusji z samorządami i organizacjami obywatelskimi, było przyjęcie przez Radę Ministrów w dniu 12 sierpnia 2014 r. Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)¹, określającego kluczowe kierunki interwencji publicznej, których realizacja pozwoli zapewnić jak najlepsze warunki dla rozwoju ekonomii społecznej Polsce.

¹ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej został przyjęty Uchwałą Nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 roku w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (MP z 2014 r. poz. 811 T.1).

Zadania przewidziane do realizacji w KPRES zostały ujęte w V priorytetach obejmujących działania na rzecz:

- aktywizacji społeczności lokalnych oraz pobudzania wspólnot samorządowych do myślenia zorientowanego na kwestie społeczne (Priorytet I);
- tworzenia otoczenia prawnego ekonomii społecznej, stanowiącego spójne i kompleksowe warunki dla funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz ich rozwoju (Priorytet II);
- stworzenia systemu wsparcia ekonomii społecznej, przede wszystkim w zakresie doradczo usługowym oraz finansowym (Priorytet III);
- włączenia ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym (Priorytet IV);
- rozwoju edukacji dla ekonomii społecznej (Priorytet V).

KPRES miał swoje umocowanie prawne i merytoryczne w Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 oraz Strategii Rozwoju Kraju. Zarówno sam dokument, jak i jego poszczególne elementy zostały wskazane w podstawowym krajowym dokumencie realizacyjnym strategii Europa 2020, Krajowym Programie Reform.

Przyjęcie KPRES było także jednym z warunków spełnienia przez Polskę warunków ex-ante w perspektywie finansowej na lata 2014–2020.

Analizując kontekst strategiczny nie sposób nie wspomnieć, iż rolę i znaczenie ekonomii społecznej podkreślono także w najważniejszym obecnie dokumencie programowym w zakresie średnio- i długofalowej polityki gospodarczej Polski – *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, przyjętej przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r.

W ramach Strategii, w celu szczegółowym II pn. *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*, w kontekście wsparcia grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej wskazano, iż (...) *Kluczową rolę we wspieraniu integracji społecznej mogą odegrać podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe. Wykorzystując zasoby i działając w obszarach uznawanych za nieefektywne w kategoriach działalności komercyjnej (m.in. obszarze usług społecznych użyteczności publicznej), mogą stać się ważnym ogniwem łączącym cele społeczne z działalnością gospodarczą. Celem tych działań powinna być budowa modeli rozwoju gospodarczego w skali lokalnej, opartych o zasady sprawiedliwości społecznej i odpowiedzialnego rozwoju*".

Wszystkie te odniesienia strategiczne mają odzwierciedlenie w projekcie strategicznym pn. *Ekonomia solidarności społecznej*. Ma to być program

wzmocnienia sektora ekonomii społecznej (w szczególności w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym), łączący w sobie założenia programów: Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej i Funduszu Inicjatyw Obywatelskich.

W ten sposób został nakreślony kierunek reform programowych, zmierzających do uaktualnienia i skorygowania KPRES jako nowego uzupełnionego programu rozwoju, który powinien zostać przygotowany do końca bieżącego 2017 roku.

Niniejsze opracowanie jest pierwszym sprawozdaniem z realizacji zapisów KPRES i obejmuje charakterystykę działań jakie zostały podjęte od momentu przyjęcia Programu, a więc 12 sierpnia 2014 r. do końca 2015 r.

Cykliczne monitorowanie stanu realizacji działań przyjętych w ramach KPRES ma na celu efektywne i skuteczne zarządzanie realizacją Programu, w tym monitorowanie harmonogramu i efektów realizacji poszczególnych działań oraz przyjętych wskaźników. W sprawozdaniu w pierwszej kolejności charakterystykę stanu przedsiębiorczości społecznej w Polsce. Następnie przedstawiono charakterystykę działań i celów zaplanowanych do realizacji w KPRES wraz z charakterystyką działań podjętych od momentu przyjęcia KPRES do końca 2015 r. Opracowanie zamyka część przedstawiająca rekomendacje w zakresie dalszych działań.

1. Stan przedsiębiorczości społecznej w Polsce

1.1. Organizacje pozarządowe

W 2014 r. aktywną działalność prowadziło 100,7 tys. rejestrowych organizacji non-profit. Dominującą wśród rejestrowych organizacji non-profit grupą były stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje, w liczbie 82,8 tys., które stanowiły łącznie 82% tej zbiorowości. Kolejną stosunkowo dużą grupę podmiotów stanowiły związki zawodowe, gdyż liczyły one 12,9 tys., czyli 13% organizacji rejestrowych².

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. w rejestrze REGON zarejestrowanych było 109 543 stowarzyszeń³ i 22 355 fundacji, 3 799 organizacji

² Sektor non-profit w 2014 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.

³ W liczbie stowarzyszeń uwzględniono: fundusze, stowarzyszenia niewpisane do KRS, stowarzyszenia, związki stowarzyszeń, stowarzyszenia kultury fizycznej, związki sportowe, polskie związki sportowe, stowarzyszenia kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym, stowarzyszenia ogrodowe, jednostki terenowe stowarzyszeń posiadających osobowość prawną.

społecznych oddzielnie niewymienionych, 17 558 spółdzielni, 83 innych organizacji społecznych lub zawodowych. Tak zdefiniowany trzeci sektor liczy 153 342 zarejestrowanych podmiotów⁴.

Zróżnicowanie regionalne organizacji pozarządowych

Pod względem liczby organizacji non-profit zlokalizowanych na swoim obszarze, w 2015 r. w największym stopniu wyróżniało się województwo mazowieckie. Znajdowało się tam 15% wszystkich podmiotów działających w Polsce. Ponad połowa z nich umiejscowiona była w Warszawie. W województwie mazowieckim bez Warszawy, siedzibę miało 7% organizacji. Na drugim miejscu pod względem odsetka aktywnych podmiotów znalazło się województwo wielkopolskie (10%), a następnie małopolskie i śląskie (po 9%). Natomiast województwami, dla których wystąpił najniższy odsetek badanych organizacji non-profit, okazały się: świętokrzyskie, lubuskie oraz opolskie (po 3 %).

Wśród organizacji, zlokalizowanych na obszarze wszystkich województw, największą część stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (od 66% w województwie mazowieckim do 91% w województwie opolskim). Wyższym niż przeciętnym udziałem fundacji, wyróżniały się natomiast województwa: mazowieckie, dolnośląskie, pomorskie oraz małopolskie (odpowiednio: 28%, 16%, 15%, 14% wobec 12% na terenie całego kraju). Warto także wspomnieć, że w województwie mazowieckim znajdowało się aż 33% wszystkich fundacji działających w Polsce. Z tego, w samej Warszawie umiejscowionych było 27% z nich. Pod względem struktury rodzajów organizacji wyróżniało się także województwo małopolskie i podkarpackie, w których wystąpił najwyższy odsetek społecznych podmiotów wyznaniowych (3%)⁵.

Rodzaje, dziedziny i formy działalności

Podstawowym zadaniem organizacji non-profit jest prowadzenie działalności nienastawionej na zysk, która ma na celu wspieranie lub inicjowanie szerokokorozumianej działalności społecznej lub reprezentowanie interesów swoich członków czy określonej grupy społecznej. Realizacja wymienionych celów może być wspomagana poprzez podejmowanie działalności zarobkowej, która z kolei może być prowadzona w dwóch formach: jako

⁴ Dane z rejestru REGON według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. zostały udostępnione DPP w MRPiPS przez Departament Informacji Głównego Urzędu Statystycznego.

⁵ Współpraca organizacji non-profit z innymi podmiotami w 2015 r. Notatka informacyjna, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

działalność gospodarcza lub jako odpłatna działalność statutowa. Ze względu na formy działalności organizacje non-profit można podzielić na:

- prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową;
- prowadzące odpłatną działalność statutową i nie prowadzące działalności gospodarczej;
- prowadzące działalność gospodarczą i nie prowadzące odpłatnej statutowej;
- równocześnie prowadzące odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą.

W 2014 r. 72% organizacji prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową. Tylko 28% (27,9 tys.) podmiotów spośród polskich organizacji non-profit prowadziło odpłatną działalność statutową lub działalność gospodarczą. Zbiorowość tą tworzyły w większości podmioty, które poza nieodpłatną działalnością statutową prowadziły działalność odpłatną (17%, tj. 17,5 tys.), a następnie organizacje, które nie prowadziły odpłatnej działalności statutowej, ale prowadziły działalność gospodarczą (8%, tj. 7,8 tys.). Najmniej było natomiast takich podmiotów, które równocześnie prowadziły odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą (3%, tj. 2,6 tys.). Spośród wszystkich rodzajów organizacji najczęstszym prowadzeniem odpłatnych form działalności wyróżniały się organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, bez kółek rolniczych. Tylko 32% z nich prowadziło wyłącznie działalność nieodpłatną, czyli o 40 p. proc. mniej niż wśród ogółu organizacji, z kolei świadczeniem odpłatnej działalności statutowej, bez działalności gospodarczej zajmowało się 28% z nich, a działalności gospodarczej, bez odpłatnej statutowej – 24%, poza tym 16% prowadziło równocześnie odpłatną działalność statutową i działalność gospodarczą. Poza organizacjami samorządu gospodarczego i zawodowego pod tym względem wyróżniały się jeszcze społeczne podmioty wyznaniowe. Spośród tych jednostek mniej niż połowa podmiotów (44%) prowadziła wyłącznie działalność nieodpłatną, natomiast aż 41% świadczyło również odpłatną działalność statutową. Natomiast występowaniem najmniejszego odsetka jednostek, które podejmowały zarobkowe formy działalności cechowały się zbiorowości związków zawodowych (1%), a następnie partii politycznych (9%). Z kolei analiza organizacji non-profit przeprowadzona pod kątem posiadania statusu organizacji pożytku publicznego wykazała, że częściej odpłatne rodzaje działalności były podejmowane przez podmioty, które cechowały się posiadaniem wspomnianego statusu (41% w stosunku do 27% wśród organizacji nie będących OPP)⁶.

⁶ Sektor non-profit w 2014 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.

Pola działalności organizacji pozarządowych

Polskie organizacje non-profit prowadzą różnorodną tematycznie działalność. W 2014 r. największa ich część zajmowała się głównie sportem, turystyką, rekreacją, hobby (26%). W grupie tej 3 na 4 podmioty to były stowarzyszenia będące klubami sportowymi lub ich związkami. Drugą w kolejności najliczniejszą zbiorowością były organizacje zajmujące się sprawami zawodowymi, pracowniczymi i branżowymi (17%), wśród których $\frac{3}{4}$ stanowiły związki zawodowe. Liczna była też grupa organizacji ratowniczych (15%), którą tworzyły ochotnicze straże pożarne oraz inne ochotnicze jednostki ratownicze, tj. WOPR, GOPR. Kolejnymi w kolejności najważniejszymi dziedzinami działalności statutowej były kultura i sztuka (11%), edukacja i wychowania, badania naukowe (9%) oraz pomoc społeczna i humanitarna (7%). Wyraźnie mniej organizacje zajmowało się ochroną zdrowia, a także rozwojem lokalnym (po 3%). Około 2% udział w sektorze non-profit miały natomiast następujące grupy: koła łowieckie, organizacje zajmujące się ochroną środowiska, podmioty, których główną dziedziną było prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność polityczna. Jeszcze mniej licznymi zbiorowościami były jednostki wspierające rozwój trzeciego sektora, w tym filantropię i wolontariat oraz prowadzące działalność związaną z rynkiem pracy i aktywizacją zawodową (po 1%)⁷.

Główne dziedziny działalności organizacji pozarządowych są również wskazywane w badaniu Stowarzyszenia Klon/Jawor: *Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce w 2015 roku*. Według badania Stowarzyszenia główne dziedziny działalności organizacji pozarządowych to:

- sport, turystyka, rekreacja, hobby – 34% podmiotów;
- edukacja i wychowanie – 15% podmiotów;
- kultura i sztuka – 13% podmiotów;
- usługi socjalne, pomoc społeczna – 8% podmiotów;
- ochrona zdrowia – 7% podmiotów;
- rozwój lokalny – 6% podmiotów;
- inne – 19% podmiotów.

Zasoby kadrowe w organizacjach pozarządowych

Z danych badania Klon/Jawor wynika, że prawie połowa organizacji pozarządowych w Polsce w 2015 r. korzystała wyłącznie z pracy społecznej (45%). Pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę zadeklarowało zaledwie 20% organizacji. Tyle samo organizacji wskazało, że chociaż

⁷ Ibidem.

na stałe nie zatrudniają żadnego pracownika, to sporadycznie w ciągu roku zlecają prace za które wypłacają wynagrodzenia. Jednocześnie 28% organizacji deklaruje, że ma stałych pracowników, jednakże są oni zatrudnieni na podstawie innego rodzaju umów niż umowa o pracę.

Zróżnicowanie w zatrudnianiu pracowników ze względu na branże wygląda następująco – na stałe pracownicy zatrudniani są przede wszystkim w fundacjach i stowarzyszeniach zajmujących się usługami socjalnymi i pomocą społeczną (44%), następnie ochroną zdrowia (40%), rozwojem lokalnym (39%). Najmniej tego typu pracowników zatrudniają organizacje działające w sferze kultury i sztuki – 22%.

Jeśli chodzi natomiast o organizacje, które działają wyłącznie opierając się na pracy społecznej to dominują organizacje zajmujące się sportem, turystyką, rekreacją i hobby (51%), kulturą i sztuką (47%), rozwojem lokalnym (42%). Najmniej liczne pod tym względem są organizacje działające w branży związanej z edukacją i wychowaniem – 38%.

Badania Klon/Jawor pokazują, że większość osób zatrudnionych w 2015 r. w organizacjach pozarządowych stanowiły kobiety (59% wszystkich zatrudnionych). Pracownicy organizacji pozarządowych (ngo) w większości posiadali wykształcenie wyższe (70%), a dla 15% osób zatrudnionych praca ta była pierwszym doświadczeniem zawodowym.

Źródła przychodów organizacji

Jak wskazuje raport „Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015” najpowszechniejszym źródłem przychodów organizacji pozarządowych w Polsce są składki członkowskie, krajowe środki publiczne oraz darowizny od indywidulane lub instytucjonalne. Trend taki utrzymuje się już od kilku lat. W porównaniu do 2003 r. wzrósł udział dotacji pochodzących ze źródeł zagranicznych. W 2003 r. stanowiły one 4%, natomiast w 2014 r. już 18% przychodów ngo. Podobnie jest ze środkami pozyskanymi z 1%. Aktualnie stanowią one 23% przychodów organizacji, gdzie w 2005 r. było to zaledwie 6%. Bez zmian na przestrzeni lat pozostały odsetek: przychodów pochodzących z działalności odpłatnej, własnego majątku oraz wsparcia od innych organizacji pozarządowych.

1.2. Spółdzielnie

W latach 2014–2015 zarejestrowanych było ponad 17,5 tys. spółdzielni. Wg stanu na koniec 2014 r. w REGON figurowało 17 605 spółdzielni, natomiast na koniec 2015 r. liczba zarejestrowanych spółdzielni wynosiła

17 561⁸, w tym 9284 spółdzielnie były aktywne (zgodnie z danymi Krajowej Rady Spółdzielczej).

Liczbę członków spółdzielni Krajowa Rada Spółdzielcza szacuje na ok. 9 mln.⁹ Ponadto badania prowadzone w ramach statystyki publicznej umożliwiają także przedstawienie poziomu zatrudnienia w ramach sektora spółdzielczego, obejmującego spółdzielnie, w których liczba zatrudnionych wynosi co najmniej 9 osób. W 2014 r. w tak ujętym sektorze spółdzielczym zatrudnionych było 232 tys. osób. W 2015 r. liczba zatrudnionych wynosiła natomiast 221,6 tys.¹⁰ Należy przy tym podkreślić, iż rzeczywista liczba pracowników w sektorze spółdzielczym jest wyższa, co wynika z wyłączenia w ramach dostępnych badań spółdzielni zatrudniających mniej niż 9 osób. Dodatkowych informacji w tym zakresie dostarczają dane pochodzące z analiz dokonywanych w Krajowej Radzie Spółdzielczej, zgodnie z którymi po uwzględnieniu szacunkowych danych dotyczących zatrudnienia w spółdzielniach nie objętych badaniem GUS, można przyjąć, iż łącznie w spółdzielczości pracuje około 300 tys. osób.¹¹

W ramach sektora spółdzielczego szczególną uwagę należy poświęcić spółdzielniom socjalnym, stanowiącym modelowy przykład przedsiębiorstw społecznych, a także spółdzielniom pracy oraz spółdzielniom inwalidów i spółdzielniom niewidomych, których rola w obszarze ekonomii społecznej jest szczególnie podkreślana ze względu na realizowane przez nie funkcje w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej.

Na przestrzeni lat w Polsce obserwowany jest wzrost liczby zarejestrowanych spółdzielni socjalnych. W latach 2009–2012, liczba spółdzielni socjalnych zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) potroiła się. W następnych latach następował dalszy, stopniowy wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów. Według stanu na koniec 2014 r. w KRS figurowało 1226 spółdzielni socjalnych, natomiast na koniec 2015 r. liczba ta wynosiła 1266.

⁸ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2016 r., GUS 2017.

⁹ Szczegółowe dane dot. liczby spółdzielni w poszczególnych branżach, a także wskaźników ekonomiczno-finansowych spółdzielni za lata 2011–2015 znaleźć można w opracowaniu Pana K. Lachowskiego pt. „Informacja o podstawowych danych ekonomiczno-finansowych dotyczących sektora spółdzielczego w roku 2015 r. i ich zmian w latach 2011–2015 (Monitor Spółdzielczy nr 6/2016, str. 74.

¹⁰ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON, 2016 r., GUS 2017.

¹¹ Lachowski K., „Informacja o podstawowych danych ekonomiczno-finansowych dotyczących sektora spółdzielczego w roku 2015 i ich zmian w latach 2011–2015”, (Monitor Spółdzielczy nr 6 (31 grudnia 2016 r.), str. 74.

Badanie sektora ekonomii społecznej zrealizowane przez Departament Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego w 2016 r. dotyczące procesu powstawania i funkcjonowania spółdzielni w okresie 2014–2015 r. wykazało, że spośród grup osób fizycznych w tworzenie spółdzielni socjalnych w okresie sprawozdawczym najczęściej zaangażowane są osoby bezrobotne, osoby niepełnosprawne oraz inne osoby, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 1 ustawy o spółdzielniach socjalnych. Wśród podmiotów prawnych mogących utworzyć spółdzielnie w okresie 2014–2015, spółdzielnie socjalne tworzyły najczęściej organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Podobnie jak w przypadku struktury członków założycieli spółdzielni socjalnych osób fizycznych, najliczniejszą grupę osób zatrudnionych w spółdzielniach w okresie sprawozdawczym stanowiły osoby bezrobotne i niepełnosprawne.

Informacji o stanie sektora spółdzielni pracy dostarczają dane gromadzone przez Krajową Radę Spółdzielczą (KRS). Zgodnie z informacjami przekazanymi przez KRS liczba spółdzielni pracy czynnych w działalności (nieznajdujących się w stanie likwidacji lub upadłości) maleje na przestrzeni lat. W roku 2014 odnotowano 566 spółdzielni pracy czynnych w działalności, w 2015 r. ich liczba spadła do 560. Dane dotyczące liczby spółdzielni pracy w kolejnych latach potwierdzają ich malejącą liczbę.

Jednocześnie rośnie liczba spółdzielni pracy czynnych, ale znajdujących się w stanie likwidacji lub upadłości, a także tych wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego. W 2014 r. spółdzielni czynnych, ale będących w stanie likwidacji lub upadłości było 446, natomiast w 2015 r. liczba ta wzrosła do 251. W 2014 r. liczba spółdzielni pracy wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego wynosiła 23, a w 2015 r. ich liczba wzrosła do 240.

Informacji o stanie sektora spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych dostarczają dane gromadzone przez Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych (KZRSlISN) w ramach prowadzonego od 2009 r. badania ankietowego. Kwestionariusze ankiety wysyłane są do 130 spółdzielni, a skuteczność badania mierzona jest wyrażonym w % stosunkiem liczby otrzymanych wypełnionych ankiet do liczby ankiet jakie zostały rozesłane. W latach 2014–2015 skuteczność badania wynosiła: w 2014 r. 57,7%, a w 2015 r. 60%. Informacje dotyczące sytuacji badanych spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych w okresie sprawozdawczym wskazują, iż na przestrzeni ostatnich lat malała liczba funkcjonujących spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych (SlISN). O ile w 2009 r. w Polsce funkcjonowało 265 SlISN to w 2014 r. ich liczba wynosiła 171, a według stanu na kwiecień 2017 r. w Polsce działało 160 spółdzielni. Wraz z malejącą liczbą SlISN, znacznemu zmniejszeniu na przestrzeni ostatnich lat uległa również

liczba osób zatrudnionych w tych spółdzielniach. W 2009 r. w ramach działalności SliSN zatrudnionych było 44 tys. osób, w 2014 r. liczba ta wynosiła 24 tys., zatem w ciągu zaledwie 5 lat liczba osób zatrudnionych zmniejszyła się o 20 tys., w ramach których 15 tys. stanowiły osoby niepełnosprawne.¹²

Jak wynika z badań prowadzonych przez Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych (KZRSliSN) w przyszłości prawdopodobnie zmniejszeniu ulegnie liczba funkcjonujących SliSN.

Główną przyczyną malejącej liczby funkcjonujących SliSN jest ich trudna sytuacja finansowa. Znaczna część – aż 95% SliSN, które wzięły udział w badaniu ankietowym przeprowadzonym przez KZRSliSN, zadeklarowała iż w 2015 r. odnotowała stratę ze sprzedaży. Jednocześnie jak wskazano w raporcie z przeprowadzonych badań, pomimo systemowego wsparcia finansowego, głównie ze środków PFRON, aż 44% badanych spółdzielni wskazało, iż w 2015 r. odnotowało również stratę z działalności operacyjnej.¹³

W kontekście analizy sytuacji spółdzielczości inwalidów, warto także zwrócić uwagę na deklarowane przez te podmioty plany na przyszłość, szczególnie te dotyczące likwidacji lub przekształcenia spółdzielni. Wśród spółdzielni, które w ramach badania ankietowego przeprowadzonego przez KZRSliSN w 2015 r., wyraziły plany w zakresie przyszłej swojej działalności: 45% nie planuje zmian w zakresie prowadzonej działalności, 38% nie wyraziło jednoznacznego stanowiska, 4% badanych podmiotów zadeklarowało, iż planuje przeprowadzić likwidację spółdzielni, 8% wskazało chęć przekształcenia spółdzielni w spółkę prawa handlowego, a 4% wskazało inne zamierzenia związane z przyszłością prowadzonej działalności. Należy zwrócić uwagę na całkowity brak zainteresowania spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych przekształceniem w spółdzielnię socjalną. Żaden z respondentów biorących udział w badaniu nie wskazał, iż reprezentowana przez nich spółdzielnia rozważa przekształcenie się w spółdzielnię socjalną.

¹² Opracowanie pt. *Stan spółdzielczości inwalidów w 2015 r. Raport z badań ankietowych*, Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych, Warszawa, grudzień 2015 r.

¹³ Opracowanie pt. *Stan spółdzielczości inwalidów w 2015 r. Raport z badań ankietowych*, Krajowy Związek Rewizyjny Spółdzielni Inwalidów i Spółdzielni Niewidomych, Warszawa, grudzień 2015 r.

1.3. Jednostki reintegracyjne

W 2014 r. aktywną działalność prowadziły 904 placówki integracji społeczno-zawodowej 125 centrów integracji społecznej (CIS), 88 zakładów aktywności zawodowej (ZAZ) i 691 warsztatów terapii zajęciowej (WTZ)¹⁴.

Spośród opisanych placówek 3/4 utworzone zostały przez podmioty non-profit, tj. stowarzyszenia, fundacje oraz społeczne podmioty wyznaniowe. Organizacje sektora non-profit prowadzące CIS-y, ZAZ-y i WTZ-y zazwyczaj działały w jednej z 4 dziedzin: (1) pomoc społeczna, humanitarna, (2) ochrona zdrowia, (3) edukacja i wychowanie, badania naukowe, (4) rynek pracy, aktywizacja zawodowa. Ponadto znacząca część trzeciosektorowych organizatorów podmiotów nowej gospodarki społecznej posiadała status organizacji pożytku publicznego.

Na poziomie województw liderem pod względem liczby omawianych placówek reintegracji społeczno-zawodowej było wielkopolskie. W województwie tym mieściło się najwięcej WTZ-ów (84) i CIS-ów (18), a pod względem liczby ZAZ-ów (9) było trzecie w kraju.

Beneficjentami usług integracyjnych świadczonych w 2014 r. przez CIS-y, ZAZ-y i WTZ-y było około 38,5 tys. osób, z czego 78% stanowiły osoby z orzeczoną niepełnosprawnością. Biorąc pod uwagę typ placówki, w jakiej prowadzono integrację społeczno-zawodową, największą grupę beneficjentów stanowili uczestnicy WTZ-ów (66%), następnie – uczestnicy zajęć w CIS-ach (25%), a najmniejszą – osoby niepełnosprawne zatrudnione w ramach ZAZ-ów (9%).

Odniesienie liczby beneficjentów omawianych placówek do liczby osób w grupach, do których kierowane są ich usługi wskazuje na niski poziom zaspokojenia potrzeb przez istniejące placówki – w 2014 r. z usług WTZ-ów korzystało jedynie 0,5% osób z niepełnosprawnościami, CIS-ów – 1,2% długotrwale bezrobotnych, a ZAZ-ów – 3,3% bezrobotnych z niepełnosprawnościami.

Między 2013 r. a 2014 r. liczba placówek reintegracji społeczno-zawodowej zwiększyła się o 20 jednostek, tj. o 2%. W okresie 2005–2014 odnotowano wzrost o 230 placówek, co oznacza średnioroczny przyrost o 3%¹⁵.

W 2015 r. liczba podmiotów reintegracyjnych (bez Klubów Integracji Społecznej – KIS) wyniosła 936, co oznacza zwiększenie liczby jednostek

¹⁴ Opracowanie pt. *Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2014 r.*, GUS 2015 (w badaniu nie uwzględniono Klubów Integracji Społecznej).

¹⁵ *Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2014 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

o 32¹⁶.. Z uwzględnieniem KIS-ów liczba podmiotów wyniosła 1189 podmiotów. Wśród nich najwięcej, bo 699 było WTZ-ów (zwiększenie liczby o 8 jednostek), dalej 253 KIS-ów, 140 CIS-ów (zwiększenie o 15) oraz 97 ZAZ-ów (zwiększenie o 9). 65% (767) ww. placówek zostało utworzonych przez podmioty non-profit, tj. stowarzyszenia, fundacje oraz społeczne podmioty wyznaniowe. Zmniejszenie tej proporcji w stosunku do 2014 r., wynika z tego, że blisko 2/3 KIS-ów jest prowadzonych przez JST

Dane dotyczące CIS-ów i KIS-ów zaprezentowane w informacji dla Sejmu i Senatu o funkcjonowaniu Centrów i Klubów Integracji Społecznej w latach 2014–2015, różnią się od danych GUS prezentowanych powyżej, ponieważ przedstawiają dane rejestrowe, a nie tylko dotyczące aktywnych podmiotów. Tendencje są jednak takie same. Liczba Centrów i Klubów Integracji Społecznej wzrasta z roku na rok. O ile w 2004 r. w Polsce łącznie funkcjonowało zaledwie 13 CIS-ów (6) i KIS-ów (7), to w 2014 r. było ich już 400 CIS (156) i KIS (244), natomiast na koniec 2015 r. łącznie funkcjonowało 452 CIS (175), KIS (277), natomiast w maju 2016 r. 467 CIS (181), KIS (286).

Od 2004 r., a więc od początku obowiązywania regulacji prawnych umożliwiających tworzenie podmiotów zatrudnienia socjalnego, przewaga w ogólnym zbiorze należała do jednostek KIS, których udział w 2004 r. wynosił 54%, a na koniec czerwca 2016 r. – 62%.

Do grupy województw dysponujących większą liczbą jednostek zatrudnienia socjalnego, niż krajowy wskaźnik należy woj. kujawsko-pomorskie, woj. lubelskie, woj. mazowieckie, woj. śląskie, woj. warmińsko-mazurskie, woj. wielkopolskie. Grupa województw dysponująca mniejszą liczbą jednostek zatrudnienia socjalnego niż krajowy wskaźnik to: woj. dolnośląskie, woj. lubuskie, woj. łódzkie, woj. małopolskie, woj. opolskie, woj. podkarpackie, woj. podlaskie, woj. pomorskie, woj. świętokrzyskie, woj. zachodniopomorskie.

W okresie 2014–2015 w skali kraju łączna liczba uczestników zajęć reintegracji w podmiotach zatrudnienia socjalnego wyniosła 45,3 tys. osób, z tego: w CIS-ach – 18,6 tys. osób, w KIS-ach – 26,7 tys. osób¹⁷.

¹⁶ Centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej w 2015 r. – Tablice publikacyjne, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.

¹⁷ Informacja dla Sejmu i Senatu o funkcjonowaniu Centrów i Klubów Integracji Społecznej w latach 2014–2015, Warszawa 2016.

2. Cele, rezultaty i priorytety KPRES

2.1. Cele i rezultaty KPRES

Główny cel KPRES zakłada, że do 2020 r. ekonomia społeczna stanie się istotnym czynnikiem wzrostu zatrudniania, spójności społecznej oraz rozwoju społecznego, a jej podmioty ważnymi elementami aktywizacji osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy oraz dostarczycielami usług użyteczności publicznej dla wspólnot lokalnych.

Cel główny KPRES zostanie osiągnięty poprzez:

- wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych;
- powstanie i utrzymanie 35 tys. miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych;
- wzrost skuteczności mechanizmów zarządzania i koordynacji polityki ekonomii społecznej;
- wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie.

Osiągnięcie celów określonych w KPRES zostanie dokonane poprzez realizację działań ujętych w ramach poszczególnych priorytetów, które zostały wyznaczone na podstawie dokonanej diagnozy obejmującej analizę potrzeb sektora ekonomii społecznej.

2.2. Priorytet I. Ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium

Zgodnie z założeniem głównym rezultatem działań wskazanych w Priorytecie I będzie wzmocnienie powiązań podmiotów ekonomii społecznej ze społecznością lokalną oraz trwałe włączenie ekonomii społecznej do polityki publicznej.

W okresie sprawozdawczym realizowano szereg działań w zakresie wspierania samoorganizacji obywatelskiej. Najważniejsze z podjętych działań opisano poniżej.

Nowelizacja ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach

Istotnym działaniem realizującym część zapisów zawartych w działaniu I.2 KPRES była dokonana w okresie sprawozdawczym nowelizacja ustawy

z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach, uchwalonej w celu realizacji gwarantowanej przepisami Konstytucji wolności zrzeszania się, a także umożliwienia obywatelom równego, bez względu na przekonania, prawa czynnego uczestniczenia w życiu publicznym i wyrażania zróżnicowanych poglądów oraz realizacji indywidualnych zainteresowań.¹⁸

Ustawa o zmianie ustawy Prawo o stowarzyszeniach oraz niektórych innych ustaw została podpisana w dniu 26 października 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1923). Najważniejsze zmiany wprowadzone nowelizacją objęły:

- zmniejszenie wymaganej liczby założycieli do założenia stowarzyszenia z osobowością prawną z 15 do 7 osób oraz umożliwienie wyboru władz stowarzyszenia przed rejestracją;
- rezygnację z udziału organu nadzorującego w postępowaniu rejestrowym co spowoduje skrócenie terminu na rozpatrzenie przez sąd rejestrowy wniosku o wpis stowarzyszenia do KRS. Nowelizacja sprecyzowała również zakres uprawnień organu nadzorującego, jednoznacznie określając przesłanki nadzoru do badania zgodności działalności stowarzyszenia z przepisami prawa i postanowieniami statutu. Formułuje również konieczność wskazania uzasadnienia wykonywania swoich uprawnień nadzorczych przez organ;
- przyznanie stowarzyszeniom zwykłym zdolności prawnej oraz wprowadzenie uproszczonej ewidencji stowarzyszeń zwykłych. Nowelizacja nadała stowarzyszeniom zwykłym tzw. ułomną osobowość prawną tzn. mogą one „we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywane”. Mogą one również korzystać z dotacji realizując swoje zadania. Jednocześnie projekt, w stosunku do stowarzyszeń zwykłych, wprowadza zakaz prowadzenia działalności gospodarczej, zakaz powoływania jednostek terenowych, zakaz zrzeszania osób prawnych, a także brak możliwości prowadzenia odpłatnej działalności pożytku publicznego;
- umożliwienie wynagradzania członków zarządu stowarzyszenia za czynności wykonywane w związku z pełnioną funkcją;
- wprowadzenie możliwości przekształcania stowarzyszeń zwykłych w stowarzyszenia rejestrowe.

Zmiany wprowadzone nowelizacją miały na celu zapewnienie możliwości pełniejszej realizacji prawa do zrzeszania się, stanowiły także odpowiedź na zaobserwowane w czasie obowiązywania ustawy problemy związa-

¹⁸ Preambuła do ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach.

ne z praktyką stosowania przepisów ustawy oraz brakiem niektórych potrzebnych rozwiązań.

Wspieranie dostępu obywateli do bezpłatnych porad prawnych i obywatelskich

Poradnictwo prawne i obywatelskie odgrywa niezwykle istotną rolę w rozwijaniu aktywności społecznej obywateli, ale w szczególności, dzięki pomocy profesjonalnych doradców, umożliwia obywatelom wychodzenie z trudnych sytuacji życiowych. Przyczynia się tym samym do zmniejszania wykluczenia społecznego, a także zwiększania świadomości prawnej obywateli oraz wiedzy na temat przysługujących im praw – ale też obowiązków – w tym także praw i obowiązków obywatelskich. Część społeczeństwa to osoby, które nie mają społecznych i finansowych możliwości skorzystania z odpłatnych porad dostępnych dla innych obywateli. Dlatego tak ważne jest istnienie bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego.

W latach 2011–2015 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, aktywnymi w obszarze poradnictwa prawnego i obywatelskiego: Instytutem Spraw Publicznych, Instytutem Prawa i Społeczeństwa, Fundacją Uniwersyteckich Poradni Prawnych oraz Związkiem Biur Porad Obywatelskich, realizowało projekt pn. *„Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”*, współfinansowany ze środków EFS w ramach POKL (działanie 5.4 – Rozwój potencjału trzeciego sektora, Poddziałanie 5.4.1 – Wsparcie systemowe dla trzeciego sektora).

W ramach projektu został stworzony modelowy system świadczenia poradnictwa prawnego i obywatelskiego.

Znaczenie projektu zostało podkreślone przez uchwalenie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej (Dz.U. z 2015 r., poz. 1255, z późn. zm.), która wprowadziła system poradnictwa oparty na świadczeniu bezpłatnej pomocy prawnej przez wykwalifikowanych prawników, ale także organizacje pozarządowe. W pracach nad ustawą wykorzystano m.in. doświadczeniach zgromadzone w ramach realizacji projektu pn. *„Opracowanie kompleksowych i trwałych mechanizmów wsparcia dla poradnictwa prawnego i obywatelskiego w Polsce”*.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020 stanowi kontynuację funkcjonowania programowego instrumentu wsparcia skierowanego do sektora organizacji pozarządowych. Celem głównym PFIO jest

zwiększenie zaangażowania obywateli i organizacji pozarządowych w życie publiczne. Realizacja PFIO ma umożliwić obywatelom angażowanie się w różnorodne działania na rzecz innych, swoich wspólnot oraz w tworzenie, realizację i monitoring polityk publicznych. Szczególnie istotne jest orientowanie się organizacji pozarządowych na społeczności lokalne, w których funkcjonują oraz realizację swojej misji. P FIO stanowi tym samym instrument wsparcia rozwoju samoorganizacji obywatelskiej, a poprzez to rozwoju lokalnych społeczności.

W 2014 r., w ramach FIO, złożono 4213 ofert. Spośród nich 6 zostało złożonych wyłącznie w wersji papierowej, 46 zostało złożonych w wersji elektronicznej po terminie. W związku z tym, do dalszej oceny formalnej i merytorycznej przekazano ekspertom 4161 ofert. Spośród wszystkich złożonych ofert 307 zostało ocenionych negatywnie pod względem formalnym. Spośród 4161 ofert przekazanych do oceny ekspertom 3315 ofert w ramach oceny merytorycznej zostało ocenionych pozytywnie, natomiast 846 ofert zostało ocenionych negatywnie. Na listach rankingowych opublikowanych 30 maja 2014 r. wskazano do dofinansowania 813 ofert.

Ponadto Minister korzystając z uprawnienia do zagospodarowania środków uwolnionych ze względu na oszczędności z pomocy technicznej, niewykorzystanie części alokacji na dany Priorytet, rezygnację z części dofinansowania przez organizację, której projekt otrzymał dofinansowanie lub rezygnację z realizacji zadania przez organizację, której projekt otrzymał dofinansowanie, zdecydował o dofinansowaniu 53 ofert oraz o zwiększeniu dotacji w 17 przypadkach.

Spośród 866 ofert przeznaczonych do dofinansowania ostatecznie w 2014 r. dotacje przekazano na realizację 847 projektów. Ze względu na fakt, iż 3 oferentów zrezygnowało z realizacji zadania już po przekazaniu środków, ostatecznie realizowane zostały 844 zadania.

W 2015 r. w ramach FIO, złożono 5661 ofert. Spośród nich 4 zostały złożone po terminie, 7 zostało złożonych wyłącznie w wersji papierowej. W związku z tym, do dalszej oceny formalnej i merytorycznej przekazano ekspertom 5651 ofert, spośród których 4722 w ramach oceny merytorycznej zostało ocenionych pozytywnie, a 939 ofert zostało ocenionych negatywnie.

Na listach rankingowych opublikowanych 30 kwietnia 2015 r. wskazano do dofinansowania 624 oferty. Ponadto Minister korzystając z uprawnienia do zagospodarowania środków uwolnionych ze względu na ww. czynniki zdecydował o dofinansowaniu 26 ofert oraz o zwiększeniu dotacji w 3 przypadkach.

Spośród 647 ofert przeznaczonych do dofinansowania ostatecznie w 2015 r. dotacje przekazano na realizację 637 projektów. Ponieważ 10 ofe-

rentów zrezygnowało z realizacji zadania już po przekazaniu środków, ostatecznie zrealizowano 627 zadań.

Zlecenie zadań na podstawie art. 16a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (regranting)

Istotnym instrumentem w zakresie wspierania samoorganizacji obywatelskiej jest przewidziany w art. 16a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (UODPPiOW) instrument tzw. regrantingu, a więc forma wsparcia udzielanego za pośrednictwem Operatorów Regionalnych, których zadaniem jest dalsza dystrybucja otrzymanych środków.

W 2014 r. 75 organów, czyli 3% wszystkich organów administracji publicznej prowadzących współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi zlecając zadania publiczne skorzystało z tzw. regrantingu. W 2015 r. były to 62 organy administracji publicznej prowadzące współpracę finansową (3%). Dzięki temu przystępujące do takich umów organizacje pozarządowe miały możliwość przekazania realizacji zadania publicznego innym podmiotom działającym w sferze pożytku publicznego.

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego były to 73 jednostki w 2014 r. i 60 jednostek w 2015 r. W 2014 r. najczęściej z tej formy współpracy finansowej korzystały urzędy z województwa mazowieckiego – 10, następnie lubelskiego, śląskiego i warmińsko-mazurskiego – 8 urzędów w każdym z tych województw. Natomiast najrzadziej korzystały urzędy w województwie zachodniopomorskim (1).

W 2015 r. najczęściej z tej formy współpracy finansowej korzystały urzędy z województwa pomorskiego i śląskiego – 10 urzędów w każdym z tych województw, następnie lubelskie, mazowieckie i podkarpackie – 6 urzędów w każdym z tych województw. Natomiast najrzadziej korzystały urzędy w województwie świętokrzyskim (1) i wielkopolskim (1). W województwach dolnośląskim i opolskim żaden z urzędów nie zdecydował się na zastosowanie regrantingu.

Spośród objętych badaniem organów administracji rządowej w 2014 r. tylko 2 urzędy zlecające zadania publiczne zastosowały regranting. W 2015 r. wartość ta nie uległa zmianie.

Regranting został zastosowany również w ramach PFIO. Pierwsi Operatorzy Regionalni zostali wyłonieni w ramach konkursu w Priorytecie I PFIO w 2014 r. Wybrano łącznie 17 Operatorów (po jednym w piętnastu województwach oraz dwóch w województwie Dolnośląskim).

Tabela 1. Liczba urzędów, które zlecały realizację zadań publicznych korzystając z formuły regrantingu w 2014 r. i 2015 r.

Województwo	liczba urzędów w 2014 r.	liczba urzędów w 2015 r.
Dolnośląskie	4	0
Kujawsko-Pomorskie	2	2
Lubelskie	8	6
Lubuskie	2	2
Łódzkie	2	3
Małopolskie	2	4
Mazowieckie	10	6
Opolskie	3	0
Podkarpackie	7	6
Podlaskie	4	2
Pomorskie	7	10
Śląskie	8	10
Świętokrzyskie	2	1
Warmińsko-Mazurskie	8	5
Wielkopolskie	5	1
Zachodniopomorskie	1	4
RAZEM	75	62

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania DPP w MRPiPS *Monitoring współpracy urzędów i ich jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych z sektorem pozarządowym za poszczególne lata.*

W latach 2014–2015 Operatorzy wsparli realizację łącznie 3574 inicjatyw oddolnych, w tym inicjatywy 1555 grup nieformalnych z opiekunem, 842 grup nieformalnych bez opiekuna, oraz 69 grup samopomocowych. Przekazali również mikrodotacje 1108 młodym organizacjom pozarządowym.

Łączna kwota wsparcia w latach 2014–2015 udzielona przez Operatorów Regionalnych wynosiła 14 642 813,47 zł (w 2014 r. – 6 521 110,04 zł, a w 2015 r. – 8 121 703,43 zł).

Inicjatywa lokalna

Od 2013 r. wzrasta liczba składanych wniosków, liczba zawartych umów oraz łączna szacunkowa wartość inicjatyw lokalnych, realizowanych w oparciu o przepisy rozdziału 2a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W 2014 r. 160 jednostek samorządu terytorialnego (tj. 6%) prowadziło współpracę z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i in-

nymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego, W 2015 r. było to 130 jednostek samorządu terytorialnego (tj. 5%).

W ramach inicjatywy lokalnej w 2014 r. zostało złożonych 1189 wniosków, a w 2015 r. 1274 wnioski. Tym samym w porównaniu do 2013 r., w którym złożono 734 wnioski, nastąpił prawie dwukrotny wzrost. Nastąpił również wzrost liczby podpisanych umów odpowiednio 501 w 2013 r. 781 w 2014 r. i 845 umów w 2015 r. oraz łączna szacunkowa wartość inicjatyw lokalnych. W 2013 r. wyniosła ona 20 229 604 zł, w 2014 r. 21 428 782 zł, w 2015 r. było to natomiast 26 013 158 zł.

Umowy o wykonanie inicjatywy lokalnej w 2015 r. najczęściej dotyczyły: działań wspomagających rozwój wspólnot i społeczności lokalnych (60% jednostek samorządu terytorialnego), działalności w sferze kultury fizycznej i turystyki (48%), edukacji, oświaty i wychowania (29%).

Wsparcie działalności podmiotów ekonomii społecznej w obszarze realizacji usług społecznych użyteczności publicznej oraz w ramach kluczowych sfer rozwojowych

Instrumenty wsparcia rozwoju usług społecznych użyteczności publicznej, świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej w postaci preferencji dla realizacji usług społecznych przez PES zostały uwzględnione w „*Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze wykluczenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020*”, mających na celu zapewnienie niezbędnego poziomu koordynacji działań realizowanych z wykorzystaniem środków EFS i EFRR, zapewnienie zgodności działań realizowanych z wykorzystaniem ww. środków z krajową polityką w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa określoną w krajowych dokumentach strategicznych i programowych, w tym przede wszystkim w KPRES oraz Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, a także zapewnienie spójności pomiędzy interwencją EFS podejmowaną na poziomie centralnym i regionalnym.

Zgodnie z wytycznymi preferencje dla realizacji usług społecznych przez PES zapewnia IZ RPO w szczególności poprzez:

- a) rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu RPO określonych kryteriów wyboru projektów ograniczających wsparcie w ramach danego konkursu wyłączenie do PES lub premiujących realizację projektów przez te podmioty;
- b) preferencje dla projektów partnerskich realizowanych przez administrację publiczną i PES.

Ponadto IZ RPO w decyzji o dofinansowaniu projektu lub umowie o dofinansowanie projektu do zlecenia zadań na zasadach określonych w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zobowiązuje beneficjentów do dokonywania zamówień z wykorzystaniem klauzul społecznych zgodnie z ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych, dokonywania zamówień u PES w przypadku zakupów nieobjętych ustawą z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych i zasadą konkurencyjności, o której mowa w „Wytocznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014–2020”.

W zakresie wsparcia podmiotów ekonomii społecznej w realizacji usług społecznych użyteczności publicznej, w okresie sprawozdawczym, w dniu 5 sierpnia 2015 r. zostały ponadto przyjęte *Rekomendacje Ministra Pracy i Polityki Społecznej – standardy współpracy jednostek samorządu terytorialnego ze spółdzielniami socjalnymi w zakresie realizacji usług społecznych użyteczności publicznej (w interesie ogólnym)*. W dokumencie tym przedstawiono skierowane do jednostek samorządu terytorialnego propozycje działań w zakresie współpracy ze spółdzielniami socjalnymi, których wykorzystanie, a poprzez to zwiększenie dostępności usług społecznych użyteczności publicznej przy zaangażowaniu spółdzielni socjalnych pozwoli zwiększyć poziom i jakość życia członków lokalnej społeczności oraz pozwoli lepiej wykorzystywać lokalne zasoby, co umożliwi wzmocnić konkurencyjność lokalnych gospodarek.

Rekomendacje wpisują się w koncepcję tworzenia i rozwoju społecznie odpowiedzialnych wspólnot lokalnych, mających kluczowe znaczenie w obszarze zwiększania poziomu i jakości życia ich mieszkańców.

Wspieranie rozwoju działań ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych

Działania uwzględnione w ramach priorytetu I KPRES pn. *ekonomia społeczna na społecznie odpowiedzialnym terytorium*, obejmujące wspieranie rozwoju działalności ekonomii społecznej w kluczowych sferach rozwojowych, w tym działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, solidarności pokoleń, usług aktywnej integracji oraz rozwoju społeczności lokalnej, tożsamości i edukacji kulturowej, zostały podkreślone również w ramach w „Wytocznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze wykluczenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014–2020”. W rozdzia-

le 7 pn. *wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej w ramach PI 9V wskazano, iż „IZ RPO zapewnia, że jest preferowane tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorstw społecznych w kluczowych sferach rozwojowych wskazanych w Działaniu I.4 KPRES, tj. zrównoważony rozwój, solidarność pokoleń, polityka rodzinna, turystyka społeczna, budownictwo społeczne, lokalne produkty kulturowe oraz w kierunkach rozwoju określonych w strategii rozwoju województwa i w regionalnym programie rozwoju ekonomii społecznej”.*

2.3. Priorytet II. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej

Funkcjonowanie podmiotów ekonomii społecznej i obowiązujące w Polsce instrumenty wsparcia PES obecnie opierają się o szereg szczegółowych rozwiązań prawnych. W kontekście dalszego rozwoju ekonomii społecznej za fundamentalne uznano stworzenie jednolitych i spójnych rozwiązań regulacyjnych porządkujących zagadnienia definicyjne obszaru ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, stanowiących jednocześnie silny impuls dla dalszego rozwoju ES.

Zgodnie z założeniami długoterminowym rezultatem działań, jakie zostaną zrealizowane w ramach Priorytetu II KPRES będzie utrwalenie roli i znaczenia ekonomii społecznej w polityce publicznej państwa oraz stworzenie przyjaznego otoczenia dla działalności podmiotów ekonomii społecznej.

W celu osiągnięcia tak sformułowanego celu w okresie sprawozdawczym wdrożono szereg niżej opisanych działań o charakterze legislacyjnym.

Nowelizacja ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

Uchwalona w okresie sprawozdawczym ustawa o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz ustawy o fundacjach z dnia 15 sierpnia 2015 r. miała przede wszystkim na celu uporządkowanie i usystematyzowanie regulacji w zakresie współpracy finansowej organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi (głównie w obszarze ogłaszania otwartych konkursów ofert, zlecenia zadań publicznych, w tym z wykorzystaniem tzw. regrantingu, a także podzlecania ich określonej części innym podmiotom) oraz w zakresie współpracy pozafinansowej (w szczególności tworzenia i uchwalania rocznych i wieloletnich programów współpracy nie tylko na poziomie administracji samorządowej ale także i rządowej oraz tworzenia i funkcjonowania rad działalności pożytku publicznego).

W zakresie zmian odnoszących się do organizacji pozarządowych, mając na względzie specyfikę tych organizacji oraz charakter prowadzonej przez nie działalności, ustawa wprowadziła także nowe zasady udostępniania przez organizacje pozarządowe informacji publicznych.

Ponadto, odnośnie do organizacji posiadających status organizacji pożytku publicznego, ustawa zakładała zwiększenie transparentności podejmowanych przez te organizacje działań polegających na promocji 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. W ramach prowadzonych działań promocyjnych zobowiązano organizacje pożytku publicznego do poinformowania odbiorców tych działań o ich finansowaniu lub współfinansowaniu ze środków pochodzących z 1% podatku.

Ustawa miała również na celu wyeliminowanie istniejących niejasności oraz doprecyzowanie obowiązujących rozwiązań merytorycznych, których stosowanie wywoływało trudności w praktyce. Stosowanie przepisów ustawy przed nowelizacją wykazało bowiem potrzebę dokonania szeregu zmian doprecyzowujących m.in. zakres działalności odpłatnej pożytku publicznego oraz porządkujących kwestie związane z obowiązkiem sprawozdawczym organizacji pożytku publicznego. W odpowiedzi na zgłaszane przez różne środowiska (administracji publicznej, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego) postulaty zmian w zakresie przepisów związanych z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych zdecydowano się w sposób wyraźny zakazać przekazywania tych środków przez organizacje pożytku publicznego innym organizacjom pożytku publicznego, które nie zostały uwzględnione w wykazie Ministra Pracy i Polityki Społecznej.

Nowelizacja ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym

W okresie sprawozdawczym dokonano nowelizacji ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r. poz. 1567) wprowadzono poniższe zmiany:

- zmodyfikowano przepis określający do jakich osób mają zastosowanie przepisy ustawy. W przypadku osób uzależnionych od alkoholu uchylono dodatkową przesłankę, która warunkowała zastosowanie przepisów ustawy, a mianowicie zakończenie programu psychoterapii w zakładzie leczenia odwykowego. Podobnie w przypadku osób uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających usunięto wymóg zakończenia programu terapeutycznego w zakładzie opieki zdrowotnej. Usunięcie tych dodatkowych przesłanek umożliwia objęcie wsparciem także takich osób;

- rozbudowano listę dokumentów, które powinien zawierać wniosek o przyznanie statusu Centrum integracji społecznej o opinię starosty o potrzebie powołania Centrum na terenie podległego mu powiatu, z wyłączeniem wniosku składanego przez powiat; kopię dokumentu potwierdzającego tytuł prawny do nieruchomości, w której ma funkcjonować Centrum (dokument ten ma zapobiec sytuacji, w której instytucja tworząca Centrum i posiadająca status nie rozpoczęła działalności przez kilka lat powołując się na brak odpowiednich warunków lokalowych); akt powołania Centrum, w przypadku powołania Centrum przez jednostkę samorządu terytorialnego (dotychczas wojewoda nie posiadał informacji czy CIS będzie jednostką budżetową, czy też samorządowym zakładem budżetowym, nie było to określane w wydawanej przez wojewodę decyzji administracyjnej przyznającej status Centrum);
- uszczegółowiono, że status CIS nadaje wojewoda właściwy ze względu na miejsce funkcjonowania CIS, a wniosek o przedłużenie statusu Centrum powinien zawierać dane, o których mowa w ustawie, co prowadzi do ujednoczenia danych zawartych w rejestrach poszczególnych Urzędów Wojewódzkich;
- wskazano Fundusz Pracy jako dodatkowe źródło finansowania w zakresie świadczeń integracyjnych;
- zmodyfikowano przepis dotyczący obliczania kwoty dotacji dla CIS pochodzącej z dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego;
- określono, iż osoby prowadzące reintegrację społeczną i zawodową zaliczają się do kadry CIS;
- z 5 do 10 osób zwiększono liczbę uczestników, jaka może przypadać na jednego pracownika Centrum prowadzącego bezpośrednio zajęcia z uczestnikami;
- podniesiono wysokość motywacyjnej premii integracyjnej. Nie może przekroczyć ona 50% wysokości świadczenia integracyjnego (dotychczas 20%);
- wprowadzono obligatoryjne wystawianie uczestnikom KIS zaświadczenia, bez konieczności wnioskowania uczestnika. Zakończenie uczestnictwa w klubie integracji społecznej jest potwierdzone zaświadczeniem wydawanym niezwłocznie przez podmiot prowadzący klub integracji społecznej;
- określono, iż KIS może realizować działania w zakresie integracji społecznej bezrobotnych służące kształtowaniu aktywnej postawy w życiu społecznym i zawodowym, o których mowa w ustawie z dnia

20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Realizacja tych działań oraz ich finansowanie odbywa się, zgodnie z porozumieniem lub umową, o której mowa w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach. Klub integracji społecznej przedstawia corocznie, nie później niż do dnia 31 marca, wojewodzie sprawozdanie zawierające rozliczenie dotacji za rok poprzedni oraz efekty reintegracji zawodowej i społecznej;

- dodano przepisy powołujące Radę Zatrudnienia Socjalnego przy ministrze właściwym do spraw zabezpieczenia społecznego jako organ opiniodawczo-doradczy.

Zmiany wprowadzone ww. ustawą obowiązują od 24 października 2015 r.

Nowelizacja ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych

Wyżej opisaną ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, znowelizowano także ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych (Dz.U. Nr 94, poz. 651, z późn. zm.).

Zgodnie z wprowadzonymi zmianami, część katalogu przedstawiającego grupy osób uprawnione do założenia spółdzielni socjalnej, występująca w ustawie przed nowelizacją, obejmująca:

- bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uzależnionych od alkoholu;
- uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających;
- chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem; w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;

została zastąpiona jedną kategorią, obejmującą absolwentów CIS albo absolwentów KIS, a więc osób, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym.

Zmiana ta w pewnym sensie ograniczyła grono osób uprawnionych do utworzenia spółdzielni socjalnej, jednak jej wprowadzenie zgodnie z założeniami pozwoli zapewnić lepsze przygotowanie osób uprawnionych do założenia spółdzielni, do założenia i prowadzenia tego typu przedsiębiorstwa. Zmiana ta wynikała również z dotychczasowej praktyki, która wskazywała, iż

osoby w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, powinny brać udział w tworzeniu spółdzielni socjalnych dopiero po odpowiednim przygotowaniu reintegracyjnym.¹⁹

Ponadto, w ramach przedmiotowej nowelizacji do katalogu osób uprawnionych do założenia spółdzielni socjalnej dodano również osoby do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia, a zatem osoby poszukujące zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub innej formy pomocy określonej w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy, które nie są zatrudnione w ramach stosunku pracy, stosunku służbowego lub na podstawie umowy o pracę nakładczą.

Ustawodawca określił tym samym, iż mogą to być osoby wykonujące inną pracę zarobkową, co zgodnie z przepisami o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oznacza wykonywanie pracy lub świadczenie usług na podstawie umów cywilnoprawnych, w tym umowy agencyjnej, umowy zlecenia, umowy o dzieło albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych lub spółdzielni usług rolniczych. W przypadku tworzenia spółdzielni przez ww. osoby do wniosku o wpis spółdzielni socjalnej do Krajowego Rejestru Sądowego należy załączyć zaświadczenie powiatowego urzędu pracy potwierdzające posiadanie statusu osoby bezrobotnej albo poszukującej pracy.

Niezwykle ważną zmianą było dodanie do ustawy o spółdzielniach socjalnych art. 15 ust. 3, stanowiącego określenie, na jakich zasadach – zgodnie z zasadami pomocy publicznej – można udzielić wsparcia spółdzielni socjalnej, a także dodanie do ustawy nowego art. 15a, zgodnie z którym jednostka sektora finansów publicznych udzielając zamówienia, które względu na jego wartość nie podlega przepisom ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (poniżej 30 tys. euro²⁰), może zastrzec, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się wyłącznie spółdzielnie socjalne, działające na podstawie ustawy lub właściwych przepisów państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego, z uwzględnieniem przepisów art. 44 ust. 3 ustawy o finansach publicznych. Zgodnie z treścią tego przepisu wydatki publiczne powinny być dokonywane w sposób umożliwiają-

¹⁹ Bujok-Godlewska B., Miżejewski C., Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz. Wydanie II uzupełnione, ZWP MRPiPS w ramach Biblioteki Pożytku Publicznego, Warszawa 2016 r., str. 40.

²⁰ Zgodnie z rozporządzeniem Prezesa Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2013 r. w sprawie średniego kursu złotego w stosunku do euro stanowiącego podstawę przeliczania wartości zamówień publicznych (Dz.U. z 2013, poz. 1692), kwota 30 tys. euro stanowi po przeliczeniu (grudzień 2015) kwotę 126.747 zł.

jący terminową realizację zadań, w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań oraz w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasad uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów oraz optymalnego doboru metod i środków służących osiągnięciu założonych celów. Informacja o zastrzeżeniu, o którym mowa w ust. 1, musi znaleźć się we wniosku o uruchomienie procedury udzielenia zamówienia publicznego oraz w odpowiednich dokumentach postępowania o udzielenie zamówienia publicznego.

Przepis ten stanowi wyraźną dyrektywę dla samorządów co do kształtowania sposobu wydawania pieniędzy publicznych, a także wzmacnia pozycję sektora spółdzielczości socjalnej w ubieganiu się o zamówienia publiczne.²¹

Nowelizacja ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. - Prawo zamówień publicznych

W dniu 13 lipca 2016 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (poz. 1020) została ogłoszona ustawa z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo zamówień publicznych oraz niektórych innych ustaw. Ustawa miała przede wszystkim na celu wdrożenie do polskiego porządku prawnego postanowień dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady:

- dyrektywy 2014/24/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych, uchylającej dyrektywę 2004/18/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, str. 65, z późn. zm.), zwanej dalej „dyrektywą klasyczną”, oraz
- dyrektywy 2014/25/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie udzielania zamówień przez podmioty działające w sektorach gospodarki wodnej, energetyki, transportu i usług pocztowych, uchylającej dyrektywę 2004/17/WE (Dz. Urz. UE L 94 z 28.03.2014, str. 243, z późn. zm.), zwanej dalej „dyrektywą sektorową”.

Do najważniejszych zmian wynikających z implementacji dyrektyw unijnych do polskiego porządku prawnego dotyczących aspektów społecznych w szczególności należą:

- położenie nacisku na wybór oferty najkorzystniejszej ekonomicznie, czyli opartej również na efektywności kosztowej, a także uwzględniającej inne aspekty niż cena lub koszt, tj. kryteria jakościowe, społecz-

²¹ Bujok-Godlewska B., Miżejewski C., Ustawa o spółdzielniach socjalnych. Komentarz. Wydanie II uzupełnione, ZWP MRPiPS w ramach Biblioteki Pożytku Publicznego, Warszawa 2016 r., str. 117.

- ne, środowiskowe i innowacyjne, niekoniecznie zaś oferty najtańszej, poprzez: uwzględnienie w kryteriach oceny ofert relacji jakości do ceny lub kosztu, dopuszczalność stosowania kryteriów dotyczących organizacji, kwalifikacji i doświadczenia osób wyznaczonych do realizacji danego zamówienia, jeżeli te wymagania mogą mieć znaczący wpływ na poziom wykonania zamówienia publicznego, wykorzystanie w ramach kryterium kosztu podejścia opartego na efektywności kosztowej, takiego jak rachunek kosztów cyklu życia;
- nowe rozwiązania dotyczące opisu przedmiotu zamówienia, w szczególności w zakresie:
 - a. uwzględniania w opisie przedmiotu zamówienia publicznego konieczności zapewnienia dostępności dla wszystkich użytkowników, w szczególności dla osób niepełnosprawnych,
 - b. przyjęcie przepisów dotyczących tzw. zamówień wewnątrzorganizacyjnych *in-house*, jako przesłanek do zastosowania trybu zamówienia z wolnej ręki. Cechą wyróżniającą zamówień *in-house* jest to, że przy spełnieniu określonych przesłanek faktycznych i prawnych, zamawiający ma możliwość zawarcia umowy z podmiotem z nim powiązany i powierzenia mu zadań bez stosowania przepisów prawa zamówień publicznych;
 - zniesienie podziału na usługi priorytetowe i niepriorytetowe oraz uproszczenie procedur przy udzielaniu zamówień na usługi społeczne poprzez:
 - a. podwyższenie wartości progu dla tych usług do 750 tys. euro,
 - b. umożliwienie zastosowania kryteriów jakościowych takich jak dostępność, ciągłość i trwałość oferowanych kluczowych usług,
 - c. umożliwienie określenia własnej uproszczonej procedury udzielenia zamówienia na usługi społeczne,
 - d. umożliwienie stosowania klauzul zastrzeżonych na usługi społeczne, kulturalne i zdrowotne;
 - rozszerzenie kręgu beneficjentów przepisu dotyczącego zamówień zastrzeżonych poprzez uwzględnienie w jego dyspozycji poza osobami niepełnosprawnymi również osoby defaworyzowane oraz poprzez obniżenie minimalnego procentowego wskaźnika zatrudnienia osób społecznie marginalizowanych z 50 do 30%.

Zmiany, których celem jest rozszerzenie możliwości stosowania aspektów społecznych w zamówieniach publicznych, w praktyce mają bardziej ułatwić przedsiębiorcom społecznym dostęp do rynku zamówień publicznych.

Wdrożenie działań przewidzianych do realizacji w ramach Krajowego Planu działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2013–2016

W ramach działania II.2 KPRES jako jedno z zadań wskazano również wdrożenie działań przewidzianych do realizacji w *Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych* na lata 2013–2016.

Jak wynika z danych przekazanych przez Urząd Zamówień Publicznych (UZP), w okresie sprawozdawczym, w 9 Regionalnych Izbach Obrachunkowych (RIO) przeszkolono pracowników z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych. Pracownicy RIO zostali przeszkoleni w 2014 r. W 2015 r. w ramach *Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych* nie przeprowadzono szkoleń adresowanych wyłącznie do przedstawicieli instytucji kontrolujących.

Jednocześnie w ramach rezultatów działania II. 2 KPRES wskazano, iż do 2020 r. w 30% JST zostaną przeszkoleni pracownicy odpowiedzialni za prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, a także co najmniej 15% JST w 2020 r. będzie stosowało klauzule społeczne w zamówieniach publicznych lub/i zamówieniach zastrzeżonych.

Zgodnie z danymi uzyskanymi z UZP, w 2014 r. w 0,25% JST przeszkolono pracowników odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego, natomiast w 2015 r. przeszkolono pracowników 0,46% JST. Należy jednak zaznaczyć, iż przy ocenie wskaźnika brany był pod uwagę udział przedstawicieli JST w szkoleniach na temat aspektów społecznych w zamówieniach publicznych organizowanych przez UZP, nie brano pod uwagę udziału w ogólnopolskich corocznych konferencji na temat społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych. Ponadto przy ocenie wskaźnika uwzględniano udział tylko jednej z jednostek organizacyjnych danej gminy, powiatu, czy województwa w szkoleniach w danym roku.²²

W odniesieniu do rezultatu zakładającego stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych lub/i zamówień zastrzeżonych przez co najmniej 15% JST w 2020 roku, zgodnie z danymi UZP, zarówno w 2014, jak i w 2015 r. wartość powyższego wskaźnika wynosiła 0,1%. Dane dotyczą liczby tzw. zamówień zastrzeżonych zdefiniowanych w art. 22 ust. 2 ustawy Prawo zamówień publicznych ogłoszonych przez administrację samorządową, ale tylko dla zamówień zastrzeżonych, których wartość nie przekracza warto-

²² Np. jeżeli w przypadku miasta stołecznego Warszawy w szkoleniach brali udział przedstawiciele różnych dzielnic, żłobków miasta stołecznego, Szybkiej Kolei Miejskiej, zakładów gospodarki nieruchomościami, urzędu miasta Stołecznego Warszawy itp., to udział był liczony tylko raz jako przedstawiciel gminy – miasto Stołeczne Warszawa, tak samo sytuacja wyglądała jeżeli w danym roku w szkoleniach brało udział kilku przedstawicieli tej samej jednostki np. Urzędu gminy Żyrardów.

ści progów unijnych. Dane te są uzyskiwane na podstawie analizy ogłoszeń o zamówieniu opublikowanych w Biuletynie Zamówień Publicznych (BZP). UZP nie ma obecnie możliwości badania tego wskaźnika w oparciu o ogłoszenia publikowane w Dzienniku Urzędowym UE.

Jednym z zamierzonych rezultatów w ramach realizacji działania II.2 KPRES ma być również osiągnięcie w 2020 roku 15% poziomu „społecznych” zamówień publicznych na szczeblu krajowym mierzonego na podstawie metodologii UZP. Zgodnie z danymi uzyskanymi z UZP w 2014 r. wartość ww. wskaźnika wynosiła 3,1% natomiast w 2015 r. 4,08%.

2.4. Priorytet III. System wsparcia ekonomii społecznej

Działania przewidziane do realizacji w ramach Priorytetu III KPRES zostały ukierunkowane na zapewnienie kompleksowego wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej począwszy od momentu ich powstawania i wczesnych etapów rozwoju po ustawiczne i odpowiadające potrzebom wsparcie PES na dalszych etapach ich działalności.

Zgodnie z założeniami rezultatem działań realizowanych w ramach Priorytetu III będzie stworzenie warunków umożliwiających wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej, a w konsekwencji także utrwalenie roli i znaczenia ekonomii społecznej w polityce publicznej państwa.

W okresie sprawozdawczym realizowano szereg działań istotnych dla wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, w tym m.in. kontynuowano wsparcie finansowe udzielane osobom uprawnionym i spółdzielniom socjalnym ze środków Funduszu Pracy (FP) i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), udzielano wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych, a także wdrożono system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (AKSES), pozwalający zapewnić wysoką jakość usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Środki z Funduszu Pracy (FP) przyznawane jednorazowo na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej oraz refundację składek

Jednorazowe wsparcie finansowe ze środków Funduszu Pracy jest przeznaczane na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności²³. Wsparcie to mogą uzyskać osoby

²³ Art. 46 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

bezrobotne, a także osoby wymienione w art. 46 ust. 1b ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy²⁴, zainteresowane rozpoczęciem działalności w ramach spółdzielni socjalnej. Środki te przekazywane są w wysokości określonej w umowie ze starostą, nieprzekraczającej jednak 4-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni socjalnej oraz 3-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do już istniejącej spółdzielni socjalnej.

Szczegółowe warunki i tryb przyznawania z FP jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej określono w przepisach rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 23 kwietnia 2012 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz.U. z 2015 r. poz. 639).

Na przestrzeni ostatnich lat wzrastała kwota środków, przekazywana corocznie z FP na podjęcie działalności w formie spółdzielni socjalnej. O ile w 2011 r. kwota środków z FP wynosiła 819 600,00 zł, to w latach 2014–2015 wydatkowano na ww. cel ponad 2 mln. zł rocznie, w 2014 r. 2 717 900,00 zł, a w 2015 r. 2 133 100,00 zł.

Jednocześnie w okresie sprawozdawczym ze środków FP kontynuowano wsparcie spółdzielni socjalnych w formie sfinansowania części wynagrodzenia odpowiadającej składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadającej składce na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe. Finansowanie odbywa się na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym ze względu na siedzibę spółdzielni socjalnej, a spółdzielnią socjalną, która złożyła wniosek o udzielenie wsparcia w ww. formie i dotyczy osób, o których mowa w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych²⁵, zatrudnionych na zasadach, o których mowa

²⁴ Absolwenci centrów integracji społecznej (CIS) oraz absolwenci klubów integracji społecznej (KIS), o których mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym, jeżeli nie pozostają oni w okresie zgłoszonego do ewidencji działalności gospodarczej zawieszenia wykonywania działalności gospodarczej.

²⁵ Posiadające pełną zdolność do czynności prawnych: osoby bezrobotne, w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy; osoby, o których mowa w art. 2 pkt 1a i 1b ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym, a więc absolwenci Centrów Integracji Społecznej (CIS) i Klubów Integracji Społecznej (KIS); osoby niepełnosprawne, w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; osoby do 30 roku życia oraz po ukończeniu 50 roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

w art. 12 ust. 1 ww. ustawy²⁶. Finansowanie może być dokonywane w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy²⁷. Zwroty składek ubezpieczeniowych dokonywane są w okresach kwartalnych.

W ciągu ostatnich lat systematycznie wzrastała kwota środków, przekazywanych corocznie z FP na zwrot opłaconych przez spółdzielnie socjalne wydatków obejmujących część wynagrodzenia oraz kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenia społeczne. W 2012 r. wydatkowano na ten cel kwotę 444 600,00 zł., natomiast w 2014 r. wydatki na to zadanie wyniosły 1277,8 tys., a w 2015 r. 1764,9 tys. zł.

Jednorazowe wsparcie finansowe na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej, ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON)

Wsparcie finansowe osób uprawnionych, zainteresowanych podjęciem działalności w formie spółdzielni socjalnej było udzielane w okresie sprawozdawczym także ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON). Zgodnie z obowiązującym prawem, o uzyskanie jednorazowo środków na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej z PFRON może się ubiegać osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu. Wsparcie to jest przekazywane na podstawie umowy zawartej ze starostą, w wysokości nie większej jednak, niż piętnastokrotność przecięt-

²⁶ Zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, a także w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, a więc zatrudnionych na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli zostało to przewidziane w statucie spółdzielni i jest uzasadnione z punktu widzenia rodzaju prowadzonej przez spółdzielnię działalności. Statut może przewidywać także zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków na podstawie umowy o pracę.

²⁷ Refundacja składek następuje jedynie do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Minimalne wynagrodzenie za pracę w okresie sprawozdawczym wynosiło: w 2014 r. – 1680 zł (na podstawie obowiązującego od 1 stycznia 2014 r. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 września 2013 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014 r., (Dz.U. z 2013 r. poz. 1074), w 2015 r. – 1750 zł (na podstawie obowiązującego od 1 stycznia 2015 r. rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 września 2014 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2015 r., (Dz.U. z 2014 r. poz. 1220). Wys. min. wynagrodzenia od 1 stycznia 2016 r. – 1850 zł na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 września 2015 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2016 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1385).

nego wynagrodzenia, o ile osoba ubiegająca się o ww. wsparcie nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten cel.²⁸

Od 2013 r. wsparcie udzielane osobom niepełnosprawnym ze środków PFRON na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Corocznie na ten cel wydatkowana jest kwota ok. 0,5 mln zł.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007–2013

Wzmocnienie i poszerzenie zakresu działań sektora ekonomii społecznej było jednym z celów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (POKL) na lata 2007–2013. W Priorytecie VII „*Promocja integracji społecznej*”, w działaniu 7.2. „*Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej*”, wyodrębniono poddziałanie 7.2.2. pn. „*Wsparcie ekonomii społecznej*”, w ramach którego na wsparcie rozwoju sektora ekonomii społecznej przeznaczono łącznie 154 336 468 euro (środki EFS 131 185 997 euro, środki krajowe 23 150 471 euro).

Informacje dotyczące wsparcia udzielonego w okresie sprawozdawczym przedstawiono w tabeli 2.

²⁸ Art. 12a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Tabela 2. Wsparcie ekonomii społecznej w ramach POKL w latach 2014–2015

województwo	Liczba podmiotów ekonomii społecznej, które otrzymały wsparcie z EFS za pośrednictwem instytucji wspierających ekonomię społeczną		Liczba osób, które otrzymały wsparcie w ramach instytucji ekonomii społecznej						Liczba podmiotów ekonomii społecznej utworzonych dzięki wsparciu z EFS		Liczba instytucji wspierających ekonomię społeczną, które otrzymały wsparcie w ramach Priorytetu, funkcjonujących co najmniej 2 lata po zakończeniu udziału w projekcie	
	2014	2015	ogółem			w tym kobiety			2014	2015	2014	2015
			2014	2015	2014	2015	2014	2015				
Dolnośląskie	393	182	831	397	538	263	293	134	26	0	1	4
Kujawsko-Pomorskie	287	122	2385	1931	1557	1333	828	598	16	1	0	3
Lubelskie	878	944	8989	9830	6281	6881	2708	2949	28	48	2	6
Lubuskie	245	178	2138	903	1511	566	627	337	6	14	0	2
Łódzkie	120	11	1343	299	769	131	574	168	8	0	0	0
Małopolskie	135	121	1343	990	959	672	384	318	16	9	0	4
Mazowieckie	227	343	1609	1668	1105	1128	504	540	54	13	6	7
Opolskie	24	18	661	518	454	356	207	162	17	3	3	0
Podkarpackie	44	282	818	831	561	566	257	265	14	0	0	0
Podlaskie	220	41	1698	486	1016	324	682	162	18	2	0	0
Pomorskie	250	379	1840	579	1147	391	693	188	28	1	0	0
Śląskie	253	205	5006	3917	3234	2594	1772	1323	29	5	0	0
Świętokrzyskie	61	16	887	265	562	168	325	97	15	0	7	8
Warmińsko-Mazurskie	432	116	3135	2015	2114	1376	1021	639	54	9	1	1
Wielkopolskie	591	277	2217	2337	1530	1530	687	807	42	40	0	5
Zachodniopomorskie	192	111	2202	869	1411	584	791	285	11	0	0	0
POLSKA	4 352	3 346	37 102	27 835	24 749	18 863	12 353	8 972	382	145	20	40

Źródło: Departament Europejskiego Funduszu Społecznego w MR.

Pilotażowy program pożyczkowy dla przedsiębiorstw społecznych

W okresie sprawozdawczym realizowane było także wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w postaci zwrotnych instrumentów finansowych w ramach ogólnopolskiego pilotażowego projektu pn. *Wsparcie inżynierii finansowej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej*, realizowanego w latach: 2012–2016 (Działanie 1.4 PO KL).

Celem projektu było zapewnienie podmiotom ekonomii społecznej²⁹ (PES), prowadzącym działalność gospodarczą, dostępu do preferencyjnych, niskooprocentowanych pożyczek oraz bezpłatnego doradztwa.

Na zlecenie Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, pełniącego funkcję Instytucji Pośredniczącej (IP), beneficjentem systemowym, tj. Menedżerem Funduszu Powierniczego w Projekcie został Bank Gospodarstwa Krajowego. Zadaniem BGK było m.in. inwestowanie środków Projektu w fundusze pożyczkowe obsługiwane przez Pośrednika Finansowego, którym w wyniku przeprowadzonego przetargu zostało Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych S.A. (TISE). Zadaniem TISE jako Pośrednika Finansowego jest udzielanie pożyczek podmiotom ekonomii społecznej, a także świadczenie usług doradztwa na rzecz tych PES, z którymi zawarte zostały umowy pożyczki. Doradztwo ma pomóc PES w efektywnym wykorzystaniu środków z uzyskanych pożyczek oraz wsparcie podmiotów ekonomii społecznej w rozwoju ich działalności.

O pożyczkę mogły ubiegać się wyłącznie podmioty prowadzące działalność gospodarczą przez minimum 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku o pożyczkę. Podmioty wnioskujące musiały posiadać status mikro- lub małego przedsiębiorstwa oraz posiadać zdolność kredytową; planowane przed-

²⁹ Podmioty działające w sferze ekonomii społecznej do których zalicza się przedsiębiorstwa społeczne, będące fundamentem ekonomii społecznej (w tym spółdzielnie socjalne); podmioty reintegracyjne, służące reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem, tj. Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej; podmioty działające w sferze pożytku publicznego, które prowadzą działalność ekonomiczną i zatrudniają pracowników, choć ich aktywność nie jest oparta na ryzyku ekonomicznym; podmioty sfery gospodarczej, które tworzone były jednak w związku z realizacją celu społecznego, bądź dla których leżący we wspólnym interesie cel społeczny jest racją bytu działalności komercyjnej. Patrz szerzej w: Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programy pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M.P. poz. 811). Należy również zauważyć, że Zakłady Aktywności Zawodowej zostały umieszczone w dwóch kategoriach (podmioty reintegracyjne i sfera gospodarcza) wynika z ich hybrydowego charakteru, uznanego m.in. Decyzją KE K(2007)3050 z dnia 27 czerwca 2007 r. i mającego umocowanie w polskim jak i europejskim prawodawstwie.

sięwzięcie musiało być rentowne i zgodne z prowadzoną lub przyszłą działalnością gospodarczą, a także wpływać na rozwój działalności, w tym m.in. zwiększać przychody lub poziom zatrudnienia.

Pożyczka udzielana była na preferencyjnych warunkach, a jej maksymalna wysokość mogła wynosić 100 000 zł. Pożyczki mogły zostać udzielone nawet na 100% wartości zaplanowanego przedsięwzięcia. Oprocentowanie wynosi 50% stopy redyskonta weksli, a w przypadku spełnienia dodatkowych warunków – 25%. Przedsiębiorstwa społeczne³⁰ nie ponosiły kosztów prowizji i opłat związanych z udzieloną pożyczką oraz mogły także uzyskać 6 miesięczną karencję w spłacie kapitału.

W 2014 r. w ramach pilotażowego programu pożyczkowego Podmiotom Ekonomii Społecznej udzielono 190 pożyczek na łączną kwotę 15 950 789,04 zł. W 2015 r. udzielono PES 145 pożyczek, na które przeznaczono łącznie 9 934 797,05 zł. Od początku realizacji projektu do końca 2015 r. PES skorzystały z 398 preferencyjnych pożyczek na łączną kwotę 31 208 494,09 zł.

W okresie sprawozdawczym realizacji pilotażowego programu pożyczkowego towarzyszyły prace koncepcyjne ukierunkowane na zapewnienie kontynuacji zwrotnego wsparcia finansowego dla PES po zakończeniu pilotażowego programu.

Zgodnie z koncepcją zawartą w KPRES, założeniem było powołanie w strukturze BGK Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej (KFPS), stanowiącego jednostkę finansową wyodrębnioną w strukturze Banku, której zadaniem byłoby zarządzanie powierzonymi środkami. W okresie sprawozdawczym prace nad koncepcją stworzenia KFPS, a także uruchomienia komponentu reporenczeniowego ze środków PO WER, prowadzone były, przy udziale DPP, w ramach Zespołu ds. instrumentów finansowych, działającego przy Ministerstwie Rozwoju. Zespół podjął także prace koncepcyjne nad

³⁰ Będące fundamentem ekonomii społecznej podmioty, prowadzące działalność gospodarczą, wyodrębnione pod względem organizacyjnym i rachunkowym. Celem działalności gospodarczej przedsiębiorstw społecznych jest integracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym lub świadczenie usług społecznych użyteczności publicznej, przy jednoczesnej realizacji celów prozatrudnieniowych. Przedsiębiorstwa społeczne nie rozdzielają zysku lub nadwyżki bilansowej pomiędzy udziałowców, ale przeznaczają go na wzmocnienie potencjału przedsiębiorstwa jako kapitał niepodzielny oraz w określonej części na reintegrację zawodową i społeczną (w przypadku przedsiębiorstw o charakterze zatrudnieniowym) lub na działalność pożytku publicznego prowadzoną na rzecz społeczności lokalnej, w której działa przedsiębiorstwo. Przedsiębiorstwa społeczne są zarządzane na zasadach demokratycznych lub co najmniej konsultacyjno-doradczych z udziałem pracowników i innych interesariuszy, zaś wynagrodzenia kadry zarządzającej są ograniczone limitami. Patrz szerzej w: Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r.

Funduszem Gwarancyjnym, którego finansowanie zaplanowano w ramach środków pochodzących ze zwrotów pożyczek udzielanych w pilotażu w PO KL.

Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej

Niezwykle istotnym obszarem wsparcia ekonomii społecznej jest funkcjonowanie sieci wyspecjalizowanych instytucji służących powstawaniu i rozwojowi podmiotów ekonomii społecznej. Rolę otoczenia ekonomii społecznej, w tym działalności Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej podkreślono w ramach badania ewaluacyjnego pt. *Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej udzielonego ze środków EFS w ramach PO KL*. W raporcie podkreślono, iż koncepcja budowania otoczenia ekonomii społecznej (OWES) jest trafna i potrzebna dla sektora, jednak kluczowe jest, aby wsparcie świadczyły dalej OWES, które są doświadczone w realizacji projektów, świadczące jednocześnie wysokiej jakości usługi wsparcia ekonomii społecznej. W raporcie wskazano także potrzebę kontroli jakości podmiotów, które dopuszcza się do świadczenia usług OWES finansowanych z EFS.

W trakcie tworzenia ram nowego okresu programowania, Komisja Europejska, min. na podstawie ww. ewaluacji oraz doświadczeń minionego okresu programowania, oceniła, iż przyznawanie środków EFS na system wsparcia ekonomii społecznej w dotychczasowym kształcie nie było wystarczająco efektywne i nie przynosiło oczekiwanych oraz wystarczających efektów. Odpowiedzią na te wątpliwości, stało się przyjęcie KPRES. W przyjętej 23 maja 2014 r. Umowie Partnerstwa stwierdzono, iż „*przedsięwzięcia podejmowane w obszarze ekonomii społecznej będą zgodne z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej*”. Realizacja założeń KPRES, jest więc warunkiem ex-ante przyjętym w Umowie Partnerstwa. Jednocześnie zapisy KPRES, pozwoliły na przyznanie środków na wsparcie ekonomii społecznej w ramach nowego okresu programowania.

Zgodnie z założeniami KPRES nowy system wsparcia ekonomii społecznej, oparty na doświadczeniach okresu programowania 2007–2013, został oparty na finansowaniu usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, realizowanych w sposób kompleksowy przez jedną instytucję lub kilka podmiotów tworzących partnerstwo lub konsorcjum. Dla każdego subregionu jest kontraktowany cały pakiet usług świadczonych przez jeden podmiot lub grupę podmiotów w ramach partnerstwa lub konsorcjum, co jest gwarancją ich kompleksowości. Natomiast gwarancją wysokiej jakości usług jest system akredytacji, określający zakres poszczególnych usług oraz ich standardy, w tym standardy efektywnościowe.

W okresie sprawozdawczym rozpoczęto realizację działań ukierunkowanych na zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej poprzez opracowanie i wdrożenie Systemu Akredytacji i Standardów Działania Instytucji Wsparcia Ekonomii Społecznej (AKSES).

System AKSES oraz pierwszy nabór wniosków o akredytację został realizowany w ramach projektu pn. „*Zintegrowany System Wsparcia Ekonomii Społecznej (ZWES)*”, współfinansowanego ze środków EFS w ramach PO KL (Priorytet I. *Zatrudnienie i integracja społeczna*, Działanie 1.2 *Wsparcie systemowe instytucji promocji i integracji społecznej*, alokacja ok 54 mln zł.) W proces zaangażowany był Departament Pożytku Publicznego w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (Departament Inicjujący), Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich (Beneficjent systemowy) oraz Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej przy ministrze właściwym ds. zabezpieczenia społecznego.

Podstawą prawną funkcjonowania Komitetu Akredytacyjnego, jest zarządzenie nr 13 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 21 marca 2014 r. w sprawie powołania Komitetu Akredytacyjnego do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej.

W skład Komitetu oraz jego grup roboczych wchodzi przedstawiciele administracji publicznej (Ministerstwa Pracy, Ministerstwa Gospodarki, Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju Regionalnego, Banku Gospodarstwa Krajowego), jednostek samorządu terytorialnego, sektora ekonomii społecznej oraz eksperci niezależni.

Uzyskanie statusu akredytowanego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), poprzedzone wieloetapowym procesem oceny wniosków, jest warunkiem dostępu do konkursów organizowanych w województwach, finansowanych ze środków EFS w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Wybór podmiotów do dofinansowania dokonują Instytucje Zarządzające RPO. Proces akredytacji jest instrumentem, który ma zapewnić jak najwyższą efektywność wydatkowania środków publicznych w obszarze wsparcia ekonomii społecznej.

OWES świadczące usługi wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych składające się z trzech modułów: usług animacji lokalnej (1), usług rozwoju ekonomii społecznej (2) oraz usług wsparcia istniejących przedsiębiorstw społecznych (3) podlegają akredytacji w systemie AKSES od końca 2014 r. Otrzymanie akredytacji wymaga spełnienia warunków formalnych, jak również uzyskania rekomendacji zespołu ekspertów analizujących programy szkoleniowe i doradcze, zakładane rezultaty oraz kompetencje i trwałość kadr podmiotów realizujących usługi. Kluczowe znaczenie dla jakości usług ma przy tym powiązanie możliwości aplikowania o środki EFS

w ramach RPO (a docelowo – wszystkich środków publicznych) z posiadaniem akredytacji przez OWES ubiegający się o wsparcie finansowe.

Pierwszy nabór wniosków o akredytację został ogłoszony przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej w dniu 28 stycznia 2015 r.. W ramach naboru złożono 76 wniosków, przy czym 3 aplikacje zostały wycofane przez wnioskodawców (2 wnioski z województwa mazowieckiego 1 z zachodniopomorskiego). W związku z powyższym, do oceny formalnej przekazano 73 wnioski o akredytację. Wszystkie wnioski pozytywnie zakończyły procedurę oceny formalnej. Komitet Akredytacyjny, na podstawie następnej w kolejności oceny merytorycznej, wybrał grupę 60 OWES rekomendowanych od przeprowadzenia audytu. Lista rankingowa została zatwierdzona przez Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego i ogłoszona 10 kwietnia 2015 r. Ograniczenie liczby podmiotów do 60 wynikało z możliwości sfinansowania w ramach PO KL 60 audytów akredytacyjnych.

Następnie przeprowadzono audyt akredytacyjny oraz spotkania ekspertów Komitetu Akredytacyjnego z OWES które przeszły audyt. W dniu 23 września 2015 r., Komitet Akredytacyjny podjął uchwały dot. zakończenia procesu akredytacji. Na podstawie rekomendacji Komitetu, Minister Pracy i Polityki Społecznej 1 października 2015 r. podjął decyzję o nadaniu akredytacji, zatwierdzając wszystkie rekomendacje. Spośród 60 OWES, które zostały zakwalifikowane do audytu, 1 nie poddał się audytowi, a 59 otrzymało akredytację (w tym 10 na podstawie odwołania, po początkowym odrzuceniu). W spotkaniach w ramach procedury odwoławczej uczestniczyły nowe zespoły ekspertów z Grupy roboczej, które wcześniej nie oceniały danego OWES.

Akredytacja AKSES jest przyznawana na 2 lata. Nadzór nad funkcjonowaniem akredytowanych OWES sprawuje Minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego wspólnie z Komitetem Akredytacyjnym.

Zarządzeniem nr 45 Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 grudnia 2015 r. (Dz. Urz. MRPiPS z 2015r., poz. 49) uchylono akredytacje przyznane wcześniej OWES. Celem ww. działania było dokonanie ponownej weryfikacji wcześniej przyznanych akredytacji z uwagi na zarzuty środowiska pozarządowego dotyczące nieprawidłowości w procesie akredytacji OWES, w tym także prac Komitetu Akredytacyjnego oraz potrzebę doprecyzowania kompetencji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej związanych z podejmowaniem rozstrzygnięć w zakresie przyznania bądź odmowy przyznania statusu akredytowanego OWES. Działania te wynikały także z konieczności wprowadzenia modyfikacji, które usprawnią proces i pozwolą zwiększyć dostępność dla OWES w ubieganiu się o akredytację. Pozytywnym efektem przyjęcia zarządzenia nr 45 było rozwianie wątpliwości części śro-

dowiska ekonomii społecznej co do rzetelności przeprowadzenia procesu akredytacyjnego. Dzięki podjętej weryfikacji proces został dodatkowo uwiarygodniony.

W zakresie zapewniania wysokiej jakości usług wsparcia ekonomii społecznej w okresie sprawozdawczym prowadzono prace koncepcyjne nad kontynuacją procesu akredytacji po zakończeniu projektu pn. „*Zintegrowany system wsparcia ekonomii społecznej*”. Działania w tym zakresie przewidziano do realizacji w ramach projektu pn. „*Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej*”, współfinansowanego ze środków EFS w ramach POWER (Działanie 2.9 *Rozwój ekonomii społecznej*).

Wsparcie sektora ekonomii społecznej w ramach projektów konkursowych zaplanowanych do realizacji w ramach PO WER

W okresie sprawozdawczym trwały prace nad założeniami i kryteriami konkursowymi dla projektów zaplanowanych do realizacji w POWER w obszarze ekonomii społecznej w ramach następujących typów operacji:

- wyposażenie przedsiębiorstw społecznych w wiedzę i umiejętności z zakresu wykorzystania prawa zamówień publicznych;
- działania rzecznicze i doradztwo na poziomie regionalnym i ponadregionalnym w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej oraz współpraca w tym zakresie z ROPS, m.in. opracowywanie rekomendacji i wytycznych;
- sieciowanie OWES i koordynacja współpracy sieci OWES z innymi sieciami np. Krajową Siecią Usług, Ośrodkami Doradztwa Rolniczego, Lokalnymi Grup Działania itp.” połączony z typem projektu dot. podnoszenia kompetencji kadr OWES, w tym w zakresie standardów usług OWES i w zakresie przygotowania konsultantów OWES do wspierania PES w zakresie ubiegania się o zamówienia publiczne;
- tworzenie i rozwój ponadregionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej, w tym partnerstw, klastrów, francyz (m.in. poprzez ponadregionalne i branżowe spotkania, konferencje, seminaria, targi, doradztwo i szkolenia) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w funkcjonujące już sieci, partnerstwa i klastry podmiotów gospodarczych działających na rynku komercyjnym;
- budowa i rozwój istniejących znaków jakości dla podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego wspierających rozwój ekonomii społecznej;
- działania wspierające edukację na rzecz rozwoju ekonomii społecznej będą obejmowały m.in.:

- a. opracowanie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli i jego pilotażowe wdrożenie,
- b. opracowanie programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym.

2.5. Priorytet IV. Włączenie ES do głównego nurtu polityk publicznych

Zakres działań zaplanowanych do realizacji w ramach Priorytetu IV KPRES został wyznaczony w oparciu o zdiagnozowany niedostateczny poziom koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej, wynikający z szerokiego zakresu działań realizowanych w obszarze ES przez różne instytucje wykonujące swoje obowiązki na różnych szczeblach.

Zgodnie z KPRES głównym rezultatem działań wskazanych do realizacji w Priorytecie IV będzie trwałe włączenie ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym.

Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie krajowym

Po przyjęciu KPRES w dniu 12 sierpnia 2014 r., w celu realizacji zapisów programu w zakresie koordynacji działań związanych z ekonomią społeczną na poziomie centralnym, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej rozpoczęło prace nad przepisami regulującymi powołanie Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KKRES), który miał kontynuować prace Zespołu ds. Rozwiązań Systemowych w Zakresie Ekonomii Społecznej (powołanego zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów nr 141 z dnia 15 grudnia 2008 r.).

KKRES został powołany Zarządzeniem nr 7 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lutego 2015 roku w sprawie powołania KKRES (Dz.U. MPiPS z 2015 r., Nr 9). Zadaniem Komitetu, jako organu pomocniczego ministra ds. zabezpieczenia społecznego jest zapewnienie spójności działań w sferze publicznej związanych z obszarem ekonomii społecznej, zgodnie z postanowieniami KPRES.

Na podstawie ww. zarządzenia nabór członków Komitetu został ogłoszony w dniu 18 marca 2015 r. Spośród nadesłanych zgłoszeń, na mocy Zarządzenia Nr 7 Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 lutego 2015 r. w sprawie powołania KKRES (Dz.U. MPiPS z 2015 r., Nr 9 i 35), w dniu 8 października 2015 roku powołano członków KKRES.

Komitet składa się z przedstawicieli resortów oraz urzędów odpowiedzialnych za realizację polityki państwa w kluczowych dla ekonomii społecznej obszarach, reprezentanci samorządów wojewódzkich oraz przedsta-

wiciele sektora ekonomii społecznej powoływani spośród osób zgłoszonych przez co najmniej 10 organizacji pozarządowych lub podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 23 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2016 r., poz. 239, ze zm.) lub osobę prawną nie działającą w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczającą całość dochodu na realizację celów statutowych, zrzeszającą co najmniej 10:

- organizacji pozarządowych lub podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ww. ustawy;
- spółdzielni, o których mowa w ustawie z dnia 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2016 r., poz. 21).

Ponadto w okresie sprawozdawczym trwały prace nad przygotowaniem założeń projektu pn. „*System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej*”, zaplanowanego do realizacji w ramach PO WER (działanie 2.9 rozwój ekonomii społecznej), którego celem jest wzmocnienie systemu wsparcia ekonomii społecznej poprzez wypracowanie adekwatnych do potrzeb sektora rozwiązań programowych, legislacyjnych, finansowych, edukacyjnych, monitoringowych.

Koordinacja ekonomii społecznej na poziomie regionalnym

Z uwagi na szczególną rolę regionów w kreowaniu polityki rozwoju, w KPRES przewidziano do realizacji szereg działań mających na trwałe włączyć ekonomii społecznej do polityk publicznych realizowanych na szczeblu regionalnym.

Koordinacja działań na rzecz sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym została wskazana w art. 21 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jako jedno z działań samorządu województwa. Wśród działań, które w szczególności wpisują się w koordynowanie działań w obszarze ekonomii społecznej wymienionych w art. 21a ww. ustawy wskazano:

- 1) rozwój infrastruktury usług aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 2) inspirowanie i promowanie nowych metod działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 3) wspieranie rozwoju partnerskiej współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi, a podmiotami świadczącymi usługi aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;

- 4) monitorowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości społecznej służącej zwiększeniu aktywności społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 5) zwiększanie kompetencji służb zajmujących się aktywizacją, integracją oraz reintegracją społeczną i zawodową osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W związku z przypisaną ROPS rolę koordynatorów działań w zakresie ekonomii społecznej w regionach, w ramach bieżącej perspektywy finansowej w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO), ROPS zrealizują projekty pozakonkursowe dotyczące koordynacji działań związanych z ekonomią społeczną na poziomie regionalnym. W okresie sprawozdawczym, do końca 2015 r. realizacja projektu EFS o charakterze koordynacyjnym została rozpoczęta w 8 województwach.

Jednocześnie w tym czasie, a więc od momentu przyjęcia KPRES do końca 2015 r. w 10 ROPS utworzono pion koordynacji działań w obszarze ekonomii społecznej. We wszystkich tych ROPS osoby zaangażowane w pracę w zakresie ekonomii społecznej wykonywały swoje obowiązki w formie odrębnej komórki organizacyjnej. Średnio w ramach ROPS do realizacji zadań związanych z ekonomią społeczną zatrudnionych jest 5 osób (najmniej w województwach: łódzkim, opolskim i warmińsko-mazurskim – 2 osoby; najwięcej w województwie mazowieckim – 8 osób).

Koordynowanie działań województw w zakresie ekonomii społecznej, zgodnie z założeniami KPRES, będą wykonywały również Regionalne Komitety Rozwoju Ekonomii Społecznej (RKRES) składające się z przedstawicieli samorządu województwa i przedstawicieli samorządów lokalnych, przedstawicieli sektora ekonomii społecznej oraz biznesu. Komitety powoływane są uchwałą Zarządu Województwa i finansowane z budżetu ROPS lub innych źródeł określonych przez samorząd wojewódzki. Do końca 2015 r. RKRES uchwalono w 10 województwach.

W działaniu IV.2. KPRES zaplanowano także uchwalenie, realizację i monitoring Regionalnych Programów Rozwoju Ekonomii Społecznej, określających działania regionalnych władz publicznych dotyczących w szczególności:

- instytucjonalizacji zarządzania rozwojem ekonomii społecznej;
- podstawowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej; sieci usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwach;
- opracowania mechanizmów, zasad i form współpracy pomiędzy poszczególnymi szczeblami samorządów, a także pomiędzy różnymi instytucjami, mogącymi mieć wpływ na rozwój ekonomii społecznej w regionach w zakresie jej dalszego rozwoju;

- opracowania koncepcji promocji idei ekonomii społecznej w województwie.

Wiodącą rolę w zakresie przygotowania i wdrażania programów w imieniu samorządów województw KPRES przypisał ROPS, wskazując jednocześnie, iż powstałe regionalne programy rozwoju ekonomii społecznej powstaną z przekształcenia funkcjonujących w regionach wieloletnich planów działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia. Do końca 2015 r. wyżej opisanego przekształcenia i uchwalenia regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej dokonano w 6 województwach.

Do końca 2015 r. w 11 województwach rozpoczęto lub zrealizowano projekty konkursowe lub pozakonkursowe związane z ekonomią społeczną. W 14 województwach w ramach zaplanowanych projektów pozakonkursowych z EFS przewidziano, zgodnie z wytycznymi kwalifikowalności, zlecenie zadań podmiotom ekonomii społecznej.

W okresie sprawozdawczym realizowane były ponadto wydarzenia o charakterze informacyjnym i sieciującym dla podmiotów ekonomii społecznej, w tym Ogólnopolskie Spotkania Ekonomii Społecznej (OSES), organizowane corocznie od 2006 r. Ogólnopolskie Fora Spółdzielczości Socjalnej (OFSS), organizowane corocznie od 2009. W regionach organizowano także wydarzenia o charakterze targowym dedykowane przedsiębiorstwom społecznym. W 2014 r. w Polsce odbyły się 53 takie spotkania, natomiast w 2015 r. było ich 35.

Monitoring ekonomii społecznej

W zakresie monitorowania sektora ekonomii społecznej w 2015 r. trwały prace koncepcyjne nad przygotowaniem założeń projektu pn. *„Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”*, zaplanowanego do realizacji w ramach PO WER (działanie 2.9 rozwój ekonomii społecznej, alokacja 5 mln zł), którego celem jest stworzenie trwałego i kompleksowego systemu monitorowania sektora ekonomii społecznej poprzez identyfikację i analizę użyteczności istniejących źródeł danych, określenie luk informacyjnych oraz pilotażowe zebranie brakujących danych, a także opracowanie kart wskaźników do systemu monitorowania ekonomii społecznej i udostępnienie narzędzia informatycznego, które będzie gromadzić, przetwarzać, a następnie publikować na stronie internetowej dane dot. sektora ES pozyskane w ramach jego monitorowania.

2.6. Priorytet V. Edukacja dla ekonomii społecznej

Działania zaplanowane do realizacji w ramach Priorytetu V KPRES zostały ukierunkowane na zwiększenie świadomości społecznej w zakresie historii i dorobku polskiej ekonomii społecznej, w tym popularyzowanie jej tradycji, a także fundamentalnych zasad leżących u jej podstaw, a więc solidarności społecznej, współpracy i działalności na rzecz dobra wspólnego.

Zgodnie z założeniami długoterminowym rezultatem działań w zakresie edukacji realizowanych w ramach Priorytetu V KPRES będzie upowszechnienie idei ekonomii społecznej w zbiorowej świadomości, a także zbudowanie jej pozytywnej marki, co jest niezbędne dla rozwoju ilościowego i jakościowego podmiotów ekonomii społecznej.

W okresie sprawozdawczym w obszarze edukacji na rzecz ekonomii społecznej opracowywano kryteria konkursowe do projektów zaplanowanych do realizacji w ramach PO WER ukierunkowanych na opracowanie i pilotażowe wdrożenie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli oraz opracowanie programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym.

Ponadto informacje uzyskane z Narodowego Centrum Nauki (NCN) oraz Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) wskazują liczbę projektów badawczych, zrealizowanych w okresie sprawozdawczym, w których obecne były zagadnienia związane z ekonomią społeczną. W ramach prowadzonego przez NCN programu Preludium skierowanego do osób rozpoczynających karierę naukową, nieposiadających stopnia naukowego doktora w 2014 r. zrealizowano 6 projektów, a w 2015 r. 7 projektów związanych z ekonomią społeczną. W przypadku programów Maestro, Sonata Bis i Harmonia, skierowanych do osób posiadających minimum stopień naukowy doktora, koordynowanych przez NCN w 2014 r. zrealizowano 30 projektów związanych z ekonomią społeczną, natomiast w 2015 r. zrealizowano takich projektów 32. W zakresie działalności NCBiR w latach 2014–2015 dofinansowano łącznie 50 projektów zawierających zagadnienia związane z ekonomią społeczną.

3. Podsumowanie i rekomendacje dla dalszych działań

W pierwszym okresie realizacji KPRES, jak wynika z przytoczonych informacji, od momentu przyjęcia Programu do końca 2015 r. podjęto szereg działań ukierunkowanych na osiągnięcie założonych celów Programu. Analiza

poszczególnych działań zrealizowanych w okresie sprawozdawczym ukazuje duże zróżnicowanie w stopniach zaawansowania realizacji poszczególnych priorytetów KPRES.

Z punktu widzenia dalszej realizacji zapisów KPRES ukierunkowanej na osiągnięcie zamierzonych rezultatów i celów Programu, za kluczowe należy uznać przeprowadzenie analizy pozwalającej zgromadzić informacje o przyczynach występującego obecnie zróżnicowania w zakresie realizacji poszczególnych działań i Priorytetów, w tym ewentualnych barier dla realizacji zamierzonych działań i innych czynników mających wpływ na obecny stan rzeczy.

Wyżej opisanemu działaniu towarzyszyć powinna aktualizacja diagnozy KPRES, przedstawiająca najnowsze, kompleksowe informacje o stanie sektora ekonomii społecznej oraz identyfikująca najważniejsze wyzwania w tym obszarze.

W konsekwencji ww. działań KPRES powinien zostać poddany kompleksowej aktualizacji w zakresie priorytetów i działań, rezultatów oraz wskaźników.

Zakres wskaźników występujących dotychczas w KPRES powinien zostać zaktualizowany w sposób adekwatny do zmian jakie zostaną wprowadzone w działaniach i rezultatach Programu, z uwzględnieniem potrzeby znacznego ograniczenia liczby wskaźników, w tym ograniczenia liczby wskaźników produktu oraz położenia większego nacisku na uwzględnienie wskaźników rezultatu.

W procesie aktualizacji priorytetów i działań KPRES w sposób szczególny należy mieć na uwadze, iż aktualizacja Programu jest ściśle związana z realizacją Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, stanowiącej główny dokument programowy w zakresie średnio- i długofalowej polityki gospodarczej Polski do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. Aktualizacja KPRES musi zatem w sposób możliwie jak najbardziej pełny służyć realizacji działań Strategii w zakresie ekonomii społecznej, wśród których wskazano m.in.:

- uspołnienie systemu programowania i realizacji polityki integracji społecznej (różnych szczebli), w tym m.in. zmiana modelu funkcjonowania ośrodków pomocy społecznej;
- szersze wykorzystanie aktywizacji zawodowej w podmiotach reintegracyjnych (WTZ, CIS, KIS), większy udział podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań i usług, w celu skuteczniejszej aktywizacji zawodowej uczestników zajęć rehabilitacyjnych i reintegracyjnych oraz lepsze adresowanie pomocy i egzekwowanie warunków jej udzielania;

- tworzenie i wdrażanie sieci usług i programów aktywizacyjnych, rehabilitacyjnych, resocjalizacyjnych (w szczególności dla osób z niepełnosprawnością) – od aktywizacji społecznej do włączenia społecznego i zawodowego;
- rozpoczęcie prac legislacyjnych związanych z przygotowaniem projektu ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej, w tym zasady udziału podmiotów ekonomii społecznej w realizacji zadań publicznych;
- rozwijanie sektora ekonomii społecznej jako miejsca aktywizacji i pracy dla osób o ograniczonej zatrudnialności na otwartym rynku (np. wsparcie tworzenia PES i usługi dla PES, instrumenty zwrotne, partnerstwo publiczno-społeczne).

Ponadto w działaniu w zakresie poprawy dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych zapowiedziano, włączanie obywateli i podmiotów ekonomii społecznej (w tym organizacji pozarządowych) w realizację usług społecznych na rzecz osób niesamodzielnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, a w działaniu poświęconym wsparciu małych i średnich przedsiębiorstw zapowiedziano wspieranie podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej (spółdzielczej), w tym przygotowanie rozwiązań prawnych ułatwiających ich bieżącą działalność, premiowanie tych form działania w przypadku realizacji usług zleczanych przez administrację rządową i samorządową oraz przygotowanie mechanizmu zachęt podatkowych dla ich rozwoju oraz zwiększenia skali działalności.